

Nagybőjt, Nagypéntek

A keresztény-világ ünneprendjében mindenütt találunk olyan elemeket, amelyek a nemkeresztény szokás maradványaként beépültek az ünnepi szokásanyagba, a népélet számos ritusaiba, kultúrális-szellemi, hitéletébe: liturgikus, paraliturgikus hagyományába. Ezek analitikus vizsgálatával részletesen nem áll szándékunkban foglalkozni, hiszen Bálint Sándor minden jeles alkalommal kapcsolatban teljes tudományossággal kifejezte ezt.

Az egyházi, félnépi és népi anyagaink során azonban néhány általános, s így Somogyra is érvényes momentumot említnék meg különös tekintettel a néphit-hiedelem során/természetesen a teljesség igénye nélkül/.

A Nagyböjti-nagypénteki ünnepek azok, ahol mind a katolikus, mind a protestáns szakrális gyakorlat, hiedelem egyaránt megtalálható. Ilyen többek között a közismert "nagypénteki mosdás", vizszentelés stb., mely a krisztusi vér megváltó-megtisztító misztériumához kapcsolódik egyfelől, másfelől a keleti rituális vizkultúsz emlékeknek emlékét is őrzi stb. Országszerkezten általános szokás volt, hogy Nagypénteken a korehajnali órában felhúzott vízben mosdottak meg a fiatalok, gyakran a felnőttek is; avagy a közeli patakvizben mosták meg arcukat, hogy egész évben frissek, egészségesek legyenek. Szabad legyen szülőfalumból, Perőcsényből is hasonló szokásra utalnom. Öregszülém minden nagypénteki hajnalban kivitt a kertünket átszelő kis-patakhoz, ahol a fűzfa alatt megmosta arcomat. A cselekvésből magam akkor még semmit nem értettem, természetesenek találtam, mert mindig megcsinálta velem, s kizárólag a lehajló fűzfa ágai alatt, amelyek egy része patakocskára hajlottak, egy része pedig a patakpartra. Azt hiszem, nem szorul bővebb magyarázatra a reformátusok számára legnagyobb ünnepként tartott nagypénteki mosdás szakrális-hitéleti áhítatos jelentősége, hiszen a néprajztudomány számtalan vonatkozásban foglalkozott már a téma sokszálú kapcsolataival akár a vizkultúsz során, akár a Krisztus-legendák "szomorúfűz"-témájával kapcsolatosan. -Természetesen egyéb gonoszűző, féregűző eljárásokkal is találkozók a kutató ez ünnepkör hagyományai között. Ezek közül néhány hiedelmet említnék csupán. Pl. Nagypénteken körülöprök a házat, hogy a bolhák elmenjenek. Az összesöpört szemébe beleköptek, a lapátról leöntve az alábi ^Verázs-szavakat " mondták: "Lárvák, csótányok, férgek, tetvek, böhák, bűbös-bogarak oda menjete, ahol legelőször füstöt láttok"; s szemetet természetesen arrafejé dobták, ahol legelőször füstöt láttak.

Évszázadok óta kedvelt témája volt a "szent kereszt"-motívum nagyheti, nagypénteki misztériumkörnek-természetesen a kinhalált szenvedett Krisztus megváltás-szimbólumaként. Ezeknek az énekeknek számtalan régi, és a régiak adaptációi, valamint mintájukra keletkezett változatok sokaságával találkozunk a későbbi századokban is, szinte napjainkig. A lnnetebbi énekünk 19. századi változatát érdemes összevetni pl. Náray Lyra Coelestisének/1695/ témájával, vagy pl. mindkettőt a cséngő/Benkéné/ énekkel.

Legújabb szent énekek Szűz Mária keserves könnyhullatásának emlékeztetere és az árvák és özvegyek siralma.-Budán, 1879..Nyom. Bagó Márton és fia

Ének a szent kereszthez

Nóta: Oh siralom, oh fájdalom...

Dicsértessél szent keresztfa,
Édes Jézus meghalt rajta,
Kálvária hegy tetején,
Minden felül folyt a szent vér.

Oh fájdalom kimondani,
Hogy Jézusnak meg kell halni,
Fájdalmas Szűz hogy nézhetted,
Miköz Jézus ugy szenvedett.

Harmatozzál Jézus vére,
Mert a bűnös el van veszve,
Te lettél a váltság ára,
Istennek szelid báránya.

Szent keresztfa milymagad vagy,
Jézus testével terhes vagy,
Három tompa vasszeg tartja,
Fájdalmas Szűz azt siratja.

Síralmas azk én életem,
Szomorú mindenlépésem,
Szent fiamat nem találok,
A keresztfán halva látom.

Oh, keresztfa hol termettél,
Talán czedrusfából lettél,
De szomorú szép virágod,
Mert a Jézust halva tartod.

Meghalt az élet-adója,
Elbágyadt a szűz Mária,
Csak Szent János ápálgatja,
És a kesergő magdolna.
Nézzetek a keresztfára,
Ezen volt Jézus halála,
Szent teste elhervedt rajta,
Szűzanya ölébe tartja.

Dicsértessél szent keresztfa,
Melyen megholt Isten fia,
Üdvözlégy fájdalmas anya,
Bűnösöknek szószójjója.

Bűnösöknek szószójjója,
Légy lelkünk pártfogója. Amen

A nagypénteki kereszt-misztérium áhitata betöltötte a somogyi nép vallásos életét is, és népszerű énekei sosem hiányoztak a nagybójtai, Krisztus koporsói gyásznál, sem a búcsúi keresztjárásokon. E népszerű énekek közé tartozott még mind Somogyban, mind az ország más táján a Lehullott a Jézus vére kezdetű ének, amit legjobb énekeseink mindig elénekeltek kérdés nélkül is. /Ángyán, Szijártó Pál Somogyban, vagy a csángó magyar Ben kéné Szárászon sth./, de alig találunk olyan ponyvakiadást, melyben ne szerepelt volna. Elsőben Iván Antal hosszú című énekét közöljük, amit az első világháborúkor aktualizáltak éreztek. Minden szenthelyre Beköszöntő Ének a háború idejében. Az Ur Jézus szent szívéhez folyamodunk segélyért. -Kiadja Iván Antal. -Nádai könyvnyomdája, Keszthely.

Jézus szent véréről.

Nóta: Királyi zászlók lobognak...

Lehullott a Jézus vére Öt mélységes sebeiből.
A szent keresztfa tövére,
Drágalátos szent testéről

De a földben nem maradtak,
Mint piros rózsák kinyittek,
A szent angyalok felszedték,
Alázatossan tisztelték.

Jézus mondá az angyalnak,
Vidd fel mennybe szent Atyámnak,
Mondjad, keresztfámról küldöm,
Fogadja kedvesen tőlem.

Ez a világ drága ára
Sebeim kinyitott rózsája,
Mit nagy fájdalommal szültem,
Véres könnyekkel öntöztem.

Nincs már hátra csak egy órád,
Elvégződik minden munkád,
Kifogy a keserű pohár,
Mely világ kezdetétől vár.

Ádám keserű elmája,
Hozott engem a halálra,
Jeretek az én keresztfámhoz,
Üdvösségetek oltárához.

Boruljatok le előtte,
Szent Atyámhoz könyörögve,
Soha el ne felejtsetek,
Hogy meghaltam értetetek.

Üdvözlégy Jézus szent vére,
Üdvösségünk drága bére,
Dicsőséges öt mély sebe,
Üdvözlégy egész szent teste.

Áldott légy oh, szent keresztfa,
Szent áldozat szent oltára,
Rajtad az ártatlan bárány
Istennek feláldoztatván.

4
Óh, irgalmas szent Istenünk,
Leborulva esedezünk,
Drága kereszteddal kérünk,
Nyisd meg az eget nekünk. Amen

A somogyiak általában 5-6 stró-
fával szokták énekelni ezt a
Krisztus koporsói gyászéneket
/ahogy ők nevezik; különösen ak-
kor, ha nem papírról éneklük/
A dallamát Ángyán és Szijártó
éneklése után közöltük.

Az előbbiekben bemutatjuk a csángó
Benkéné/1906/énekét és szövegét is.
Ez lényegében azonos és hosszabb
mint, amit itt és 1975-ben közöl-
tem a Somogyi népköltészetben⁰⁰.

Lehullott a Jézus vére
A szent keresztfa tövére,
Az Ur Jézus szent testiből
Öt mélységes sebeiből.
De a földön nem maradtak,
Mint piros rózsák kinyittek,
Az angyalok mind felszedték,
Alázatossan tisztelték.
Jézus mondá az angyalnak,
Vidd fel mennybe szent Atyámnak,
Mondjad, keresztfámról küldöm,
Vegye kedvesen érteteltem.

Ez a világ drága ára
Hozott engem a halálra,
Mely nagy fájdalommal szültem,
Véres könnyek közt öntöztem.

Ádámnak bűnös fiait
Jertek hozzám imádkozni,

Jertek az én keresztfámhoz,
 Üdvösségnek oltárához,
 Boruljatok le a földre ,
 Szent Atyámhoz könyörögve,
 Soha el ne felejtsetek,
 Hogy megholtam érttetek:/:

Siralmas a z én életem,
 Siralmas minden kép[é]sem,
 Szent fiemet nem találom,
 A keresztfán halva látom.
 Ó,keresztfa be magos vagy,
 Jézus testyivel terhes vagy,
 Három tompa vas-s[í]sög tarcsa,
 Keze,lába átliggatva.

Ó,keresztfa hun temettél,
 Talán citrusfából lettél,
 Üdvözlőgy világ váltsága,
 Légy lelkiünknek pártfogója.

Ó,fájdalom kimondani,
 Hogy Jézusnak meg kell halni,
 Fájdalams Szüz,hogy nézheted,
 Midőn Jézus idj szenvedett.

Dicsértés[sé]k szent keresztfa,
 Édes Jézus meghótt rajta,
 Kálvárja nagy hegy tetején
 Foly a szant vér a keresztjén.

Harmatozzál Jézus vére,
 Met a bűnös el van veszve,
 Tétetett a váltság ára
 Istennek szelid báránya:/:

"Esz pap nem tuggya,semmi küze,esztet énekejjük a szent keresztuttyán"
 Szárász-Egyházaskozár,Benke Jánosné,1906.

Legujabb szent ének.

Dala: Szombat szűz Mária napja...

Sir a szent Szűz fájdalmába,
Mert szent fiát nem találja,
Jaj, hát kihez folyamodjam,
Jajpanaszon kihez nyujtsam.

Szánjatok meg barátaim,
Kik tudjátok árvaságim,
Jaj, mert meghasad a szívem,
Haldoklik már szép szülőtem.

Édes fiam, jaj, mit szóljak,
Jaj, de nagy kinokban látlek,
Szép szemeid felfordultak,
Szent tetemid elsápadtak.

Testedet bár levehetném,
Karjaimmal ölelhetném,
Jaj, de magas a keresztfa,
El nem érlek fiam rajta.

Szép szavát már, jaj nem hallom,
De nem hittem, hogy meghaljon,
Mihák hegyek, tűnjén halma,
Szívem éretbár meghalna.

Sírok addig míg csak élek,
Míg csak bennem zeng az lélek,
Legszebb rózsám széjjel hullott,
Örömem már mind elmulott.

Véle sírnak az angyalok,
Keseregnek a csillagok,
Nem adják semmi fényüket,
Gyászolják szép reményüket.

A kőkoporsó repedez,
A márvány könyt gerjedez,
Hát te ember, miben bizol,
Hogy velők nem siránkozó.

Kit most emelesz a keresztre,
Eljön majd az ítéletre,
Ki fődözi seb helyeit,
Érted öntött vércseppjeit.
Ellened lesz Jéuus anyja,
Ki még most ügyedet szánja,
Amidőn fiát siratja,
Szivedet nem lágyíthatja,
Még van időd, nézz az égre,
Tekints a véres keresztre,
Csókold meg Jézus sebeit,
Szedd a földről vércseppjeit.
Hogy szívem meg ne szakadjon,
Óh szép lélek én gámbom,
Bús lelkennek szűz arája,
Hozz vigaszt az égből rája.
Nagy gájdalmú szűz Mária,
Bűnösöknek szószólója,
Esedezz értem Jézusnál,
Most és halálom óráján.
Jézusom egy csepp véredet,
Vesd rám kegyes szemeidet,
Engedd én kegyes Jézusom,
Mennyben hozzád feljuthassam.

Üdvözlégy óh, szent keresztfa,
Melyen Jézus meg van halva,
Halva tartod, halva látod,
Karjaiddal ápálgatod.
Óh, keresztfa miből lettél,
Talán cziidrusfán termettél,
Jobb lett volna virágoznod,
Mínthogy Jézust halva tartod.

7

Következő énekünk a Legujabb szent énekek Krisztus Koporsója felett c.
régi nyomtatványból való. Dala: Ki az egek helységében lakol.

Dicsértessél Jézus koporsója,
Melyben helve fekszik Isten fia,
A halálnak álmát motts alussza,
Elroncsolt tagjait nyugosztalja.

Minden tagja a nagy fájdalmaktól
Átolvadott nehéz kínjaitól,
Elrontatott nagy ostromozás alatt
Megtörtetett sok bűneink miatt.

Sir a szűz Mária fájdalmában
Siratja szent fiát szent sirjában
Könyekkel áztatja elromlott tagjait
Bus csókokkal hideg tetemeit.

Itt fekszik az élet teremtője,
Gyász koporsóban nyugszik Istene,
Meváltózott egész föld természeté,
Mert gyászkoporsóban van Istene.

Meghalt a ki nekünk éltet adott,
Ki mennyekből e földre alászállott,
Drága szent vérrel bennünket megváltott,
Halálával örök éltet hozott.

Árván maradt a szép szűz Mária,
Mert elmaradt tőle kedves fia,
Evilágnak vétke halálát okozta,
A nehéz keresztjét vállaira nyomta.

Gyertek ide árvák Máriához,
Bánatos özvegyek szűz anyánkhoz,
Mekóstolta árvaságtok sorsát,
Megitta özvegyiség keserű poharát.

Oh Mária, árváknak szeméi
Reád néznek se

8

Oh Mária, árváknak szemei
Reád néznek szegények ügyei,
Óhajtnak özvegyek szívei,
Fohászkodnak bűnösök lelkei.

Te vagy nekünk oh, szűz, reménységünk,
Jézus előtt szószólónk, mentségünk,
Örgög ellen bátor segítségünk,
Te általsd lésszen erősségünk.

Kik nyomorgunk keserűségünkben,
Siránkozunk fájdalmas ügyünkben,
Téged kérünk így nagy szükségünkben,
Légy oltalmunk sok veszedelmünkben.

Végre, oh, Mária légy mellettünk,
Drága szent fiadnál szólj helyettünk,
Áldj meg oh, szűz e siralomvölgyben,
Végre tisztelhesünk az egekben.

Más kiadásból az utolsó két strófa rendszerint hiányzik vagy
ott fejeződik be hogy Te általsd lésszen erősségünk.

Az alábbi énekünkkel kapcsolatban több érdekes dolgot is elmondhatunk.
Legkorábbi ponyvaváltozatát /somogyban/Huszár Imréné füzetének harmadik
énekeként találtam meg/1847/ s a pápai ref.iskola betűivel készült.A
másik 1853-es ponyván jelent meg négy ének társaságában első énekként.
Szöveg szempontjából szinte semmi változás nem található a kettő kö-
zött; az Igalon Szijártó Páltól gyűjtött nagypénteki ének pontosan így
kezdődik, de már 4 soros strófákká alakult, megrövidült az ének tartal-
ma is, és dallama a kódis-énekek egyik változatára megy.-Az előbbi 2
ének/pápai és győri kiadás/ szövegileg még egy szempontból is érdek-
bennünket:a./a székely változatokhoz hasonlóan, itt is a keresztfa gyü-
möléséhez hasonlítja a szöveg Krisztus testét;b./továbbá érzekelhet-
jük a középkori és barokk hatást, amikor is kezd kialakulni a Megváltó
"pars pro^{to}"-misztérium áhitatos tisztelote, a különböző testrészek
hitéletet szolgáló kultuszának dicsőítése stb.

Huszár Imréné, Andocs, -énekesfüzetéből

Három legujabb
ájtatos
É N E K E K

1. Egek királynéja sat.
 2. El nem kerülheti Isten sat.
 3. Előttünk tündöklék Jézus sat.
- /lirát pengető felhőkön ülő feérfi/

PÁPÁN
A' REF. FŐ ISKOLA BETŪIVEL
1847.

HARMADIK

Előttünk tündöklék Jézus keresztje,
Mellyre függesztetett Megváltónk teste,
Nem láttam olly szép gyümölcsfát,
Mint Jézusnak keresztfáját
Olly szép gyümölcs függött rajta
Ki a bűnöst megváltotta
Szűz Mária azt siratja
Hogy Szent Fiát halva tartja.

Üdvözlégy Jézusnak szentséges feje,
Kit zsidók serege tövissel sérte,
Nem láttam olly szép gyümölcsfát,
Mint Jézusnak keresztfáját,
Kékjeivel kibimbózott,
Piros vérrel kivirágzott,
Maga Jézus szép gyümöltse,
Örök életnek szerzője.

Üdvözlégy Jézusnak szép ábrázatja,
Kit zsidók serege arczul csapdoza,
Nem láttam olly.... stb.

Üdvözlégy Jézusnak kegyes két szeme,
Melly bűneink miatt sokszor könnyeze,
Nem láttam... stb.

Üdvözlégy Jézusnak szentséges szent yszája,
Melly etzetet, epét értünk kóstola,
Nem láttam... stb.

Üdvözlégy Jézusnak áldott két füle,
Kit zsidók serege rut szókkal sérte
Nem láttam..... stb.

D. 2

Füzet 2.

Üdvözlégý Jézusnak szentséges válla,
Melly nehéz keresztfát érettünk hordoza,
Nem láttam olly.... stb.

Üdvözlégý Jézusnak áldott két keze,
Kit zsidók serege fához szegeze,
Nem láttam... stb.

Üdvözlégý Jézusnak szentséges háta,
Kit zsidók serege megostoroza,
Nem láttam... stb.

Üdvözlégý Jézusnak drága oldala,
Kit zsidók árdája átal szaggata,
Nem láttam.... stb.

Üdvözlégý Jézusnak áldott két lába,
Kit zsidók serege átal liggata,
Nem láttam... stb.

Üdvözlégý Jézusnak eglisz szent teste,
Ezerszer üdvözlégý ártatlan vére,
Nem láttam... stb.

Üdvözlégý Jézusnak megsértett szive,
Értünk bémutatottt legszentebb lelke,
Nem láttam.... stb.

Üdvözlégý oh áldott véres Keresztfa,
Örök váltságunknak ékes oltára,
Nem láttam olly szép gyümölcsfát,
Mint Jézusnak keresztfáját,
Áldott vagy oh!szent Keresztfa,
Mellyen meghalt Isten Fia.

T 10/6

Négy legújabb ájtatos énekek
Győrött, 1853. Sauerwein Gáza könyvnyomdájában.

Jézus szent keresztje előtt.
 Előttünk tündöklék Jézus keresztje,
 Mellyre függasztett megváltónk teste,
 Nem láttam olly szép gyümölcstfát,
 Mint Jézusnak keresztfáját.
 Olly szép gyümölcst függött rajta,
 Ki a' bün.st megváltotta.
 Szüz Mária azt siretyq
 Hogy szent fiát halva tartja,
 Üdvözlégy Jézusnak szentséges feje,
 Kit zsidók serege tövissel sérte,
 Nem látta^m olly szép gyümölcstfát,
 Mint Jézusnak keresztfáját
 Kékjeivel kibimbózott,
 Piros vérrel kivirágzott,
 Maga Jézus szép gyümölcstse,
 Örök életnek szerzője,
 Üdv.l.Jézusnak szép ábrázatja,
 Kit zsidók setege artzul tsapdosz,
 Nem.... stb.
 Üdv.l.Jézusnak kegyes két szeme,
 Mert bűneink miatt sokszor könnyeze... stb.
 Üdv.l.Jézusnak szentséges szája,
 Melly ezzetetmepét értünk kóstola... stb.
 Ü.l.J.áldott két füle,
 Kit zsidók serege butt szókkal sérte,...
 Ü.l.J.szentséges válla,
 Melly nehéz keresztfát érettünk hordta...
 Ü.l.J.áldott két keze,
 Kit zsidók serege fához szegeze...
 Ü.l.J.szentséges háta,
 Kit zsidók serege megostoroza...
 Ü.l.J.drága oldala,
 Kit zsidók dádája átal szaggata...
 Ü.l.J.úldott két lába,
 Kit zsidók serege átal liggata..
 Ü.l.J egész szent teste,
 Ezerszer ü.légy ártatlan vére,
 Ü.l.J.megsértet szive,
 Értünk bemutstott legszentebb lelke,..
 Ü.l.óh.áldott véres keresztfa,
 Örök váltságunknak ékes oltára....stb.

14

Te vagy nekünk, Óh, Szűz reménységünk,
Jézus előtt szószólónk, mentségünk,
Ördög ellen bátor segítségünk,
Te általad lésszen erősségünk. Amen.

E népének-változatok mind szövegben, mind énekükkel a leggazdagabb szinten tűnnek fel a kutatás számára. Gyakran találkozunk olyan jelenséggel, hogy, pl. az istóriás füzetben megadott éneke egyáltalán nem éneklési népünk; máshol, mint, pl. az Óh én elhagyatottk fájdalmas Szűzanyám, vagy a Dicsértessél szent keresztfa.. kezdetüket sem a "báta", sem a "peregi" dallamra, de a Szent vagy Uram-bélire is csak ritkán éneklük. Énekeink közül néhányat a Somogyban használt dallammal közöljük, másokat az ittenieknél szebb, archaikusabb dallammal közöljük/pl. a "vászánó-félére", Benke néni által énekelt dallamra, mely néhol idézi a hivatalossá vált énektípus szép dallamrészeit/. A lehetőséghez mérten az azonos szövegek más dallamra való éneklését egymás mellett közöljük/több példa esetén a példatárban/; Azzal a jelenséggel is találkozhat az olvasó, hogy a megszokott és a nép körében közismert dallamra esetleg egészen más szövegű éneket hagytunk meg/mert kizárólag ezzel szerették énekelni kedvelt énekeiket akár búcsún, szentcsaládjárásakor, vagy keresztjátásakor, avagy egyéb magánajtatosság alkalmával/.

Az énekek egy részében a keserves anya panaszhanagya csendül ki, szinte idézve a Mária-siralom hangját. A Sír a szent Szűz.. kezdetű ének első része is a siralmasénekek hangnemét, érzésvilágát fejezik ki, s így nagyon is archaikus stílusjegyeket mutatnak; ezt csupán az ének szövegének második része bontja meg példázgató gondolatsoraival.

A keresztfa gyümölcse, gyöngye, vagy más egyéb "termése" gyakori témája az ünnepek énekeinek. Szimbolikája nem szorul bővebb magyarázatra: mind énekeink, mind apokrif imádságaink számtalan változatában vannak jelen. Sok bulikációban megtaláljuk mind a keresztnek, mind "gyümölcse" a Jesse-fája, fakultusz, paradicsomi fa stb. relációinak/gyakran eltérő/ magyarázatait/gondolunk többek között Bálint Sándor és mások magyarázataira/°°.

Egy
IGEN SZÉP ÉNEK
a szent kereszthez.
/feszület 2 oldalán női alak/

—
Budapesten, 1888.
Nyomatott Bagó Márton és fiánál.
- - - - -

Dallama: Mária mennyeknek királyné asszonya.

Ki vagy, mért függesz itt a magas keresztfán
Három szegtől tartva a kereszt oltárán,
Mily szeliden fekszel halálos ágyadon
Iszonyu vér csepeg és csurog arczodon.

Látom a fejedet a tövises koronát
fejedet tövises verejték furta át
Látom szemeidet halálra fordulva
Rajtad az ég és föld szörnyen elbámulva

Látom a te szent szádat vérrel van tele
A szent szád széle is már mind el van sülve
Angyali fejedet imm lehaģtottad
Lelkedet atyádnak kezeibe adtad.

Ki vagy hogy oldalad is át vagyon fárva
Szent szived ajtaja azon van megnyitva
Onnan foly vér és viz irgalom olaja
Az emberek bűneit azzal mosogatja.

Szentséges kezeid ki vannak terjesztve
Iszonyu két szeggel kereszthez szegezve
Onnan csepeg a menny gyönyörű harmatja
Az angyali sereg mennyben azt sáratja.

Gyenge derekadon iszonyu kötél van
Látom körülötted számtalan hóhér van
Hetven és két tövis csak szent fejedben van
Hát még egész tested sebekkel rakva van.

Ki vagy szelid bárány, hogy ily nagy kint szenvedsz
Amagas keresztfán életeddal fizetsz
Talán te vagy Jézus az Istennek fia
Az egész világnak leszel megváltója.

Te vagy én Jézusom a kit én szemlélek
A nagy bűnök miatt én meg nem ismerem
A nagy keresztfán én nagy sebekben látlak
Számptalan bűnömért im itt téged áldlak.

jertek oh bűnösök a szent keresztfához
Gazdag ok szegények Jézus halálához

Ifjak és öregek, árvák és özvegyek
Kiknek szomorúság csüggeszti szívetek.

Elsőben jöjjetek uzsorás gazdagok
Kik a szent mígére templomba hem jártok
Evangelium szavát nem hallgatjátok,
Világért veszítitek égi koronátok.

Jézus keresztjére sirva tekintsetek
Mert ezen függ néktek legnagyobb kincsetek
Uzsoráskodáshoz ne ragaszkodjatok
Van mennyország pokol arra gondoljatok.

Arvát és özvegyet ne sanyargassátok
Kis vagyonaít el ne zsákmányoljátok
Mert azért az Isten ostort ereszt rátok
Azért elvesztitek égi jutalmatok.

Itt mindenkinek a földi nagy gazdagság
Bármilyen nagy legyen is, csak mulandóság
Gondold meg jól gazdag hogy van egy boldogság
Melyet föl nem halad semmi nagy gazdagság.

Az pedig az Isten ítélő szent székje
Hová el fog jutni világ minden szépje
Minden gyűjtött kincsed tőled csak itt marad
Itten ha jól tettél veled csak az halad.

Nem lesznek barátid kik vigasztaljanak
Az idegen földre veled haladjanak
Mert nem kell ott szépség sem pedig ékesség
Csak itt ha jól tettél az lesz minden mentség.

Azért a szentmisét buzgón hallgassátok
Szent evangéliomot jól megtartsátok
A predikációt jól meghallgassátok
Mennyország ajtaját avval fölnyissátok.

Az Isten házából hogyha jöttök haza
A predikáció mi volt Isten szava
Arról beszéljetez abban örvendjetez
Ugy adatnak nektez mennyei örömez.

Beszéltez mindenkör a nagy gazdagságról
Ha templomból jöttök a cifra ruháról
Világi dicsvágyról, ördögi pompáról
Mem az üdvözítö anyaszentegyházról.

Gyónót áldozókat kirágalmaztátok
Oltáriszentséget semminek tartjátok
Ki abban részesül kigunyoljátok
Mert a Jézus testét ti nem használjátok.

Ti értetek Jézus meghalt nem hiszitek
 A szent misét ti nevetségnek veszitek
 Él még az ur Jézus eljön megítélni
 A napot sem órát nektek nem hirdeti.

Elmentek templomba vakmerő szokásból
 Szent gyülekezetbe nem ájtaósságból
 Hanemhogya magatokat megmutassátok
 Szegény lelketeket botránkoztassátok.

Gondold meg keresztény mire vagy teremtve
 Tekint a Jézusnak véres keresztjére
 Nézz a Krisztusodnak sebbel telt testére
 Számtalan ütések iszonyu kéksége.

Látod hogy a földön nincsen jó bő áldás
 Mert szivedből kihalt az Istenimádás
 Gondolsz te magadnak szerencsés jövőket
 És csak munkád után gazt terem a földed.

Itt a földön minden után repeszkezel
 Csak a szegény lelkedről megfelejtkezel
 Hogy még lelked is van aztat el nem hiszed
 A véred meghül és meghalsz azt remélled.

Oh balgatag sötét értelmű keresztény
 A kiket így táplál a sötét érzelmény
 Folyamodjál kérlek a szűz Máriához
 Ha megtérsz elfogad bemutat fiához

Kérlek ne láss annyira e gyászvilághoz
 Árvák és özvegyek sanyargatásához
 Mert elveszted érte az ég koronáját
 Ur Jézus Krisztusnak örök koronáját birodalmát.

Oh jöjjetek ide ti szegény öregek
 Kiknek könny áztatja száraz kenyeretek
 Talán rossz a gyermek a kit neveltetek
 Az szaporítja könnyekkel ételetek.

Jertek és nézzetek magas keresztfára
 Itt függ szenvedésteeknek legdrágább ára
 Alatt Mária fájdalmas szűz anya
 Hullatott könnyeiteket elfogadja

Jertek a kereszthez ugyan ti szegények
 A hitetelenekkel, oda tekintsetek
 Ott függ három szegen a szegényak atyja
 Ki a szegényekkel gazdaságát osztja.

Látjátok szent vérét mily bőven folytatja
 A gazdaságának egy részét árasztja
 A ki hozzá fordul megajándékozza
 Széles hosszú karját mindenkirentárja.

Kedves keresztények a Jézusra kérlek
 Az elmondott szókra jól figyelmezzetek
 Kérlek ne a pokol utján haladjatok
 Hanem^a mennyország legyen jutalmatok. Amen

Irta: Kancsal Károly.

*Az évvel 1871-ben újra megjelent Baq's M.
 nyomdájában két legújabb évvel bírói alkalmára
 második kiadását*

Öt igen szép ének a szent kereszthez és a csatnai szent kúthoz.
 Irta: Várbé János Kéthelyen-Javitja és nyomatja Gitzi György.
 Első ének;
 A szent kereszthez /Nóta; Üdvözlégy Jezusnak drága stb./

Köszöntünk tégedet ,Jézus keresztje,
 Melyre függesztetett Megváltónk teste;
 Czédrusfára volt szegezve
 Jézus ártatlan két keze.

A pogány nemzetség ezt elrejtette,
 Hogy a kereszténység ne tisztelhesse;
 De az Isten megengedte,
 Szent Ilona felkereste.

Földbe vala rejtve ez sok ideig,
 Ugymint száz és nyolcvanegy esztendeig,
 Jézus drága emlékére .
 Szent Ilona felkereste.

Mennyből az angyalok hozzá lejöttek,
 A mennyei karok így énekeltek;
 Kivirágzott Jézus vére,,
 Szent Ilonák felkereste.

Mi is keresztények utra indultunk,
 Jézus szent keresztjét hogy feltaláljuk.
 Mi előttünk nincs elrejtve,
 Essünk térdre hát előtte.

Jézus szent keresztje szivünkben álljon,
 És szentséges vére ránk harmatozzon;
 Hogy szivünk legyen nyughelye,
 Dicsértessék Jézus neve.

Midőn a keresztre vetjük szemünket,
 Örök emlékére adjuk szivünket;
 Ez legyen örök emléke.
 Dicsértessék Jézus neve.

Az Atya Ur Isten ezetet szemlélte,
 A Szentlélek Isten örömmel nézte;
 Hogy a Fiu bevégezte,
 Dicsértessék Jézus neve.Amen.

.....

Második ének;

A szent keresztet/Wóta;Üdvözlégy Jézusnak drága stb.../

Dicsértessél tőlünk ,oh szent keresztfa!
Melyen érettünk volt Jézus halála;
Reá függesztjük szemünket,
Bánat fogja el szivünket.

Mely keserü bánat most körülfogott,
Midőn,oh szent kereszt,előtted állok;
Látom rajt Jézus formáját,
Piros vére kihullását.

Jézus elfogadta értünk e munkát,
Szent vállán hordozta a nagy keresztfát;
Szent Atyja akaratjára,
Bűnös ember váltságára.

Ádám almafáját régen levágták,
De semmifélének nem használhatták;
Az lett Jézus keresztfája,
Czédrusfa lett a két ága.

Azt vette a Jézus a szent vállára,
Felvitte érettünk a Kálváriára;
A szent testét rászegezték,
Ég s föld közé felemelték.

A száraz czédrusfa kivirágzott,
Meváltónk szent vére midőn rá hullott,
Bevégezte a váltságot,
Királyi zászló lobogott.

Ifjak és öregek ide jöjjetek,
Oh keményszívűek,mért nem könyeztek
Jézus szentséges halálán,
És szent vére kiontásán.

Árvák és özvegyek ,kik itt zokogtok,
És midőn bűnösök ,kik fohászkodtok;
Legyen vigasztalástokra,
Dicsértessék szent keresztfa,Amen.

.....

Harmadik ének

A szent missió-kereszthez

/Nóta;Üdvözlégy oh drágalátos nagy stb../
.

Dicsértessél szent missió-keresztfa,
Te valál,ki Jézus testét tartotta;
Kit Szüz méhében hordozott,
A szent kereszt halva tartott,
Bűnösöért szent vére kiontatott.

Édes Jázust,Megváltómat keresem,
Szemeimmel szent keresztjét szemlélem;
De nincs rajta drága teste,
Mert szüz anyja levétette.
Fájdalmas szent ölébe helyeztette.

E kereszthez sok bucsu van engedve,
Mert a szent missió szerzet ültette;
Hogy a bűnös tényén jára,
Ne ejtse lelkét pokolra;
Mentd meg bűnös lelkedet,rá van írva.

Azért ide jőjjetek keresztények,
Szent missió keresztjére néztek;
Ki van tűzve lejbétek,
Azért buzgón tiszteljétek;
Mert ezért szenvedett Jézus értetek.

Jaj,bűnösök!de nem merünk ránézni,
Soken vagyunk,a ki meg nem érdemli,
Merta ha reáveti szemét,
Fájdalom fogja el szivét,
Ki sokszor káromolta Jézus nevét.

Óh,bűnösök,azért foháskodjatok,
Jézus szenvedésire gondoljatok;
Ez szent kereszt emléke,
Melyen függött Jézus teste,
Tövibe csurgott a piros szent vére.

A keresztfa tövibe kivirágzott
Jézus vére,mely a földre lehullott;
De az angyalok felszedték,
Alázatodan tisztelték;
Mennyországba szent Atyjának felvitték.

Ezt a Jézus a mi bűneinkért tette,
Mégát értünk keresztre szegeztette;
Szent anyjának akaratja,
Hogy testét hátom szeg tartsa,
Szent vérével a világot megváltsa.
Még is rontá az örgödnök hatalmát,
Megengesztelje szent Atyja haragját;
A váltságot bevégezte,
Bűnös embert úgy szerette;
Hogy lelkünket a pokoltól meggentse. Amen.

„egyedik ének.

Az édes Jézus fájdalmas jelenése sz. ó Szentk anyjához.

Nóta: Lehullott a Jézus vére...

Mária szive hervadott,
Szent Fiától, hogy búcsúzott;
Ah szüz Anyám! szólj mellettem,
Látod, vernek keservesen.

Oh zsent Fiam! hová legyek,
Hogy erőszakkal elvette;
Gonosz zsidók megkötözték,
Heródeshez elkisértek.

Éde Anyám, hogy megfogtak,
Mint gonosz tevőt kioztak,
A Heródes megöletett,
Keresztfára szegeztetett.

Nézz szüz Anyám szent fejemre,
Vérben borult szemeimre;
Tövis alatt lehajtottam,
Szent véremet kiontottam.

Midőn mellem átszuratik,
A keresztről levétetik;
Testem üledbe tétetik,
Szent szived úgy gyötörtetik.

Szüz üledből kivétetik,
Kőkoporsóba tétetik;
Nagyobb lesz szived gyötrelme,
Mint ha tört szurnábak bele. Amen.

„tödik

A csatka szent kúthoz.

Nóta: Jertek, hivek, keresztények,

Csatka mellett drága szent hely,
Ki tündöklesz kegyelmekkel;

Ezen szent hely sok ideig el volt rejtve,
A hivektől sok évekig elfelejtve.

E szent hely egy sötét erdő,
Volt, de méltán becsülendő;
Mert a buzgó kereszténység lakhelye volt,
E szent kut a kereszténység eszköze volt.

Pogányokból kik megtértek,
Itt világosságot nyertek;
Mert bünösök legkegyesebb szószólója
Volt mindenkor a legszentebb szűz Mária.

Szent Pál szerzetesnek lakása,
És remetékné lakása,
Volt vala e szent helynek ékessége,
Oltalmazta ezt az Isten kegyessége.

A szent jámborok kimultak,
Lakásaik elpusztultak,
Hogy hazánkat az ellenség ostromolta,
A népet a hitetlenség megmocskolta.

De e szent kut megmaradott,
Forrása el nem apadott;
Az áldott viz sok betegek gyógyulását,
Eszközülte romlott sebek tisztulását.

Az ide folyamodóknak
És buzgón imádkozóknak
A szűz Anya gyakorta magát megmutatta,
A hiveknek imádságát meg^{hallgatta,} ~~mutatta.~~

Az angyalok tömjéneztek,
Énekeltek, zengedeztek
E szent helyen a szentséges szűz Anyának,
Az angyalok szép királyné-asszonyának.

A csillagok leszállottak,
Nagy fényességgel ragyogtak;
Ugy szolgáltak a csillagok csillagának,
Mariának, az angyalok asszonyának.

Lelki testi áldásokkal,
Égi vigasztalásokkal,
A jó szívek itt megtelnek buzgósággal,
Hálát adva mennek vissza vigassággal.

Második rész/Azon nótára, mely más szent helyen is mondható/
Azért mi is ^{Kegyes szent Szűz} hozzád jöttünk,
Alúzatosan köszöntünk;

Dicsértessék méltóságis Isten Anyja,
Csodálatos boldogságos szüz Mária.
Üdvözlégy malaszttal teljes,
Kinek neve igen kedves;
Oh angyalom tisztaságos királynéja,
Bűnösöknek legkegyesebb szószólója.
Az Ur van veled, szép virág,
Magasztaljon egész világ;
Te minden asszonyok között választott vagy,
Isten előtt egyedül szent és áldott vagy.
Áldott gyümölvse méhednek,
Szüz virága szent szivednek,
Jézus, kinek imádtassék istensége,
Mennyen, földön dicsértessék nagy felsége.
Nagy asszonyunk szüz Mária,
Istennek szentséges Anyja,
Imádjad Istent éretünk minden órán,
Kiváltképpen halálunknak végóráján.
Egválónknak szüz dajkája,
Hitünk márványok bástyája,
Bizony hisszük csodetévő hatalmedet,
Reméljük is könyörülő irgalmadat.
Ha nem látjuk itt szinedet,
Érezzük szeretetedet,
Dicsézzük itt legkegyesebb szent Urunkot,
Veled együtt legkegyesebb Jézusunkta.
Nem kívánunk mi toled mást,
Csak adj ránk anyai áldást;
Kegyelmesen az egekből tekints le ránk,
Ugy bocsás el e szent helyről édes Anyánk, Amen.

Budapest, 1886.
Nyomatja és kiadja Rózsa Kálmán és neje/eselelt Buczászky A./Ősz-ú.30.

Az ének Várbé-féle szövegét meghagyva, dallamát az igali Szijártó Pál öreg énekesünk áriájával közöltük, amit ő így ejtett: "Köszöntünk tégedöt Jézus körösztje, Mejjre függesztetött Megváltónk teste, Cidrus-fára volt szögezve Jézus ártatlan két keze"

A keresztisztelet számtalan népénekváltozatot teremtett, amelyek gazdag változataiból is kitűnik a sokak által még jólismert dallam és szöveg; gyakorta nevezik "kódís-nótának" az egyik féle dallamát, melyre sok szöveget sikerült meglegelnünk. Füstölög a kémény talán itt-hol vannak kezdettel. Lenti szövegünk egyikét 94 éves korában énekelte a Vonyarcvashegyről származó, Siófokon élt énekes. A szöveg és dallamváltozatok sokféleképpen is élnek még máig is a somogyi idősöbök ajkán. /Kotta/

Köszöngeni jöttünk szent keresztfa,
Látjuk rajta Jézust, meg van halva,
Alatta Szüzanya nagy zokogva,
Jézus piros vérért csókolgatja.

Az átkozott Júdás hogy eladta,
Harminc ezüstpénzért odaadta,
A gonosz zsidóknak, hogy vegyék meg,
A magas keresztre feszítsék meg.

Harminc ezüstpénzre, Júdás mér szorultál,
Kedves mesteredtül el miért pártultál,
Talán valamiben Jézus vétett néked,
Vagy szóval valaha vántott téged.

Adtak volna inkább Máriának,
Vagy pedig Mária Magdolnának,
Ezer annyit adott volna érte,
Csak ne vitték volna Jézust/a keresztre:/:.

Siófok/Vonyarcvashegy/, Kuti Józsefné, 1885.

Köszönteni jöttünk szent keresztre,
Látjuk Jézust, rejte, meg van halva,
Alatta Szűzenye nagy zokogva,
Jézus piroza vérét csókolgetja.

Az ártatlant Judás, hogy elárulta,
Harminc ezüstpénzért odejatta,
A pogány zsidóknak, hogy vegyék meg,
A megos keresztre feszítsék meg.

Mért nem ettád inkább Máriának,
Vagy pedig Mária Magdolnának,
Ezer emyit adott volna érte,
Csak ne vitték volna a keresztre.

Harminc ezüstpénzért őt eladták,
Kedves megertül így mért pártoltál,
Talán valamiben Jézus vétett neked,
Vagy egy szóval velle bántott téged?

Jézussal neponként örömmel vigedtál,
Mária házánál vele vacsokráztál,

.....

Szegerdő, Simon Istvánné, Nógrádi Anna, 1898

Magassan áll a Golgota ormán
A szent kereszt elhagyatott, árván,
Csak egy angyal zokog ott magában,
Elmerülve szive fájdalomába.

Ó, ha akkor ott lehettem volna,
Mint a zápor, a könnyem úgy hullna,
Minden cseb vért százszor megcsólnék,
Nem mennék el soha többé onnéd.

Vértül ázott a keresztnek fája,
Az angyelok könnye csurog rája,
Sirva nézz a töviskoronára,
Mer elhab az angyelok ura.

Ó, ha akkor ott lehettem volna,
Folna könnyem, de nem soká folna,
Meghasada, megreped a szívem,
Ha zokognák a kereszt tövében.

Egyedül állok melletted Uram,
Kézz e szivre és bűnbánóján,
Sok a bűnünk, mind e tenger árja,
Sír a lelkün ,tekints le reája.

Ó, ha aztat előbb tudtuk volna,
Lelkünk, bűnünk rabja nem lett volna,
Hogy te Uram a Galagota ormán,
Vár itt minket e hagyatott árván.

"Ezt a szöveget Holládról kaptam illel előénekestül. A plebános
ur hallotta, hogy éneketem e templomba és ő legépelte ezt az irást..
Pálfinétul kaptam e szöveget.

Szegezdő, Simon Istvánné, Nógrádi Anna, 1898.

A Köszönteni jöttünk szent keresztfa...kezdetu népének mind az istóriás-
füzetek, mind a nép ajkán igen sokféle szövegváltozatban él. Dallamát ke-
vésbé változtatják, leginkább a megadott melódiára éneklük, bár helyenként,
személyenként néhol találkozunk az adott dallam helyi módosításával is.
Az alantit a nagypénteki keresztjáró énekként, az un. Krisztus koporsója-
gyász énekeként is.

Köszönteni jöttünk szent keresztfa,
Látjuk, rajta Jézus meg van halva,
Alatta Szüzanya nagy zokogva,
Fájdalmas tagjait csókolgatja.

Szent fejét lehajtja a keresztfán,
Szent fejét tövissel koronásván,
Foly a piros vére szent testéből,
Földet elárasztja mindenfelől.

Alatta Szüzanya ugy siratja,
Fájdalmas tagjait csókolgatja,
Keserü már nekem az életem,
Mert megölték tőlem szép gyermekem.

Az átkozott Júdás elárulta,
Harmóné ezüstpénzért odaadta,

A gonosz zsidóknak, hogy vegyék meg,
Tőlem szép magzatom már öljék meg.

Mért nem adta inkább Szűzanyának,
Vagy pedig Mária Magdolnának,
Ezer annyit adott volna érte,
Csak hogy ő szent Fiát megmenthesse.

Tőleg szép magzatom, hogy váljak meg,
Engedd, veleg együtt hadd haljak meg,
Ugy maradtam tőled e világba,
Mint bús gerlice nagy árvaságba.

Hozzád édesanyám nem szólhatok,
Fájdalmamban semmit nem mondhatok,
Mégis rábiztalak szent Atyámra,
Ne légy e világon árvaságba.

Rajtam édesanyám ne aggódjál,
Én szent halálomon ne bánkódjál,
Harmadnapra dicső, feltámadok.
Vigadjatok ti is égi karok.

Több más kiadványban megtaláltuk még enneél bővebb változatait az alábbi címmel: Köszöntő ének, és Szent keresztnek ének. 160. sz. Pesten 1869.
Nyom. s kiadja Bucsánszky Alajos / Ősz-u-20. sz. Nót: Gyulladozik szivem...

Ez a zövevényzet az én magam által készített. Több énekeskönyvet is a Magyarországi Keresztény Énekeskönyvek példaként lárd meg. Bécs c. 187-200. sz.

A gonosz zsidóknak, hogy vegyék meg,
Tőlem szép magzatom már öljék meg.

Mért nem adtad inkább Szüzanyának,
Vagy pedig Mária Magdolnának,
Ezer annyit adott volna érte,
Csak hogy ő szent Fiát megmenthesse.

Tőleg szép magzatom, hogy váljak meg,
Engedd, veleg együtt hadd haljak meg,
Ugy maradtam tőled e világba,
Mint bús gerlice nagy árvaságba.

Hozzád édesanyám nem szólhatok,
Fájdalmamban semmit nem mondhatok,
Mégis rábiztallak szent Atyámra,
Ne légy e világon árvaságba.

Rajtam édesanyám ne aggódjál,
Én szent halálomon ne bánkódjál,
Harwadnapra dicső, feltámadok.
Vigadjatok ti is égi karok.

Több más kiadványban megtaláltuk még enneél bővebb változatait az alábbi címmel: Köszöntő ének, és Szent keresztkez ének. 160. sz. Pesten 1869.

Nyom. s kiadja Buczászky Alajos / Ősz-u-20. sz. Nót: Gyulladozik szivem...

*Ez a zövevényzetekkel meg találtam a fejelet
Több énekeszeteket is a Hírvörbe tartozó énekek melyek
példájak lásd a ny. meg. Nót. c. 110. / 187-200. sz.*

Köszöntő ének.

Köszönteni jöttünk, szent keresztfa!
 Látjuk, Jézus rajta meg van halva,
 Alatta szüz Anyja nagy zokogva,
 Jézus piros vérét csókolgatja.
 Az átkozott Judás, hogy eladta,
 Harminc ezüst pénzért oda adta
 A pogány zsidóknak, hogy vegyék meg,
 A magas keresztre feszítsék meg.
 Mért nem adtad inkább Máriának,
 Vagy pedig Mária Magdolnának,
 Ezer annyit adott volna érte,
 Csak ne vitték volna a keresztre.
 Harminc ezüst pénzre Judás mért szorultál,
 Kedves mesteredtől, el minek pártoltál?
 Talán valamiben Jézus vétett néked,
 Vagy szóval valaha bántott téged.
 Jézussal naponként örömmel vigadtál,
 A Márta házában vele vacsoráltál,
 Mégis dühösséggel ellene fordultál,
 Nagy keserőséget Máriának hoztál.
 A nagy keresztet lefektették,
 Jézus kezét, lábát rászegezték,
 Foly a piros vére szent testéből,
 Áztatja a földet mindenfelől.
 Hogy a keresztfát felállították,
 Az Ur Jézust rajta függni látták,
 Szentséges oldalát megnyitották,
 Mária siralmát ujitották.
 A magas keresztfán hogy kinlódott,
 Szent Atyjához hét szavat bocsátott:
 Oh Atyám! bocsáss meg, kik vétettek,
 Kik engem keresztre feszítettek.
 El ne felejtkezzünk Jézus hét szaváról,
 Amelyeket mondott magas keresztfáról,
 Hogy mi is menyekbe feljuthassunk,
 Örök boldogságban vigadhassunk.
 Midőn Jézus a keresztfán meghalt,
 Az egész világon sötétség volt,
 Mária szent fiát nem láthatta,
 Keserves nyögését csak hallgatta.
 Jézust a keresztről, hogy levették,
 Mária ölébe helyeztették;
 Elájult a szive szüz Anyjának,
 Nem szólhatott nyelve Máriának.
 Nagy keserőséggel felkiáltott,
 Mária Istenhez sóhajtozott:
 Jaj, már itt maradtam e világban,
 Mint egy bus gerlice árvaságban.
 Midőn a Jézus testét megmosták,
 Kész ruhába takargatták,
 Mária Magdolna szent Jánossal,
 Máriát ápolták bátorságban.
 Hogy koporsóba helyeztették,
 Az Jézus szent testét eltemették,
 Mária elájult bánatjába,
 Jaj, mert most jutott nagy árvaságra.
 Keservesen tőle elbucsuzott,
 Szent fia testétől eltávozott:
 Ha szent János ottan nem lett volna,
 Mária szive meghasadt volna.
 Mária Magdolna, hogy azt látta,
 Kezeit a fejére kulcsolta,

Fenszóval kiálta: jaj énnékem,
Jaj, oda van minden reménységem.

A fájdalmas anyát megölelte,
Zokogással haza kísértette,
Visszanéz Mária szent fiára,
Leroskadt a Magdolna karjába.

Jól meggondolt ember a Jézus fájdalmát,
Jól eszedbe tartsad Mária siralmát,
Miként kesergette szerelmes magzatját,
Az oszlopnál lévő megostorozását.

Az ártatlan bárányt úgy megostorozták,
Erős vasláncokkal oszlophoz láncolták;
De sirását annak senki nem hallotta,
Köntöse ujjával magát tisztogatta.

Azon ne kételkedj, hogy igaz nem volna,
És úgy siránkozzál, mintha csak most volna,
Mert sirásod által Jézust vigasztalod,
A szüz Máriával mennyben megtalálod.

El nem beszélhetem a Jézus fájdalmát,
Nem magyarázhatom Mária siralmát,
Még nem számlálhatom sok keserves kinját,
Még nem sirathatom sok könnyhullatását.

Akik a bűnökben megátalkodtatok,
AA szenvedő Jézus kinjait szánjátok,
Keserves kinjáért hálákat adjatok,
Isten országába, hogy bejuthassatok.

Dicséret, dicsőség az Atyának,
Az ő szent Fiának, a Jézusnak,
És avigasztaló Szentléleknek,
Tisztelet adassék a szent Szűznek. Amen.

Köszönteni jöttünk szent keresztfa,
 Látjuk rajta Jézus meg van halva,
 Alatta Szüzanya nagy zokogva,
 Jézus pirossz vérét csokolgatja.

Az átkozott Judás, hogy eladta,
 Harminc ezüstpénzér odaadta,
 A fogány zsidóknak, hogy vegyék meg,
 A magas keresztre feszítsék meg.

Mért nem adtak inkább Máriának,
 Vagy pedig Mária Magdolnának,
 Ezer annyit adott volna érte,
 Csak ne vitték volna a keresztre.

Harminc ezüstpénzre Judás mér szorultál,
 Kedves mesteredtől el minek pártoltál,
 Talán valamiben Jézussz vétett néked,
 Vagy szóval valaha bántott téged.

Jézussal naponként örömmel vigadtál,
 Mária házánál vele vacsoráltál,
 Mégis dühösséggel ellene fordultál,
 Nagy keserűséget Máriának hoztál.
 , Már a nagy keresztet lefektették,
 Jézus kezét, lábát rászögezték,
 Foj a pirossz vére szent testéből,
 Áztatja a földet mindenfelől.

Hogy a keresztfát fölállították,
 Az Ur Jézust rajta függni látták,
 Szentséges oldalát megnyitották,
 Mária siralmát ujitották.

A magas keresztfán hogy kinlódott,
 S zent atyjához ijj szókat bocsájtott:
 Ó, atyám, bűnösséged meg, kik vétettek,
 Kik engem keresztre feszítettek.

El ne feledkezzünk Jézus hét szaváról,
Amejjeket mondottx magas keresztfáról,
Hogy mi is mennyekbe feljuthassunk,
Örök boldogságban vigadhassunk.

Midőn Jézus a keresztfán meghelt,
Az egész világon sötétség volt,
Mária szent fiát nem láthatta
Keserves nyögését csak hallgatta.

Jézust a keresztről hogy levették,
Mária ölébe hejeztették,
Elájult a szive Szüzanyának,
Nem szólhatott nyelve Máriának.

Nagy keserüsággel fölkiáltott,
Mária Istenhez sóhajtozott,
Jaj, már itt maradtam ev világba,
Mind egy bus gerlice, árvaságba.

Midőn a jézus testét megmostát,
Fejér patyolatba betakarták,
Mária Magdolna Szent Jánossal
Máriát ápolták bátorsággal.

Hogy a koporsóba hejeztették,
A Jézus szent testét eltemették,
Mária elájult bánatjában,
Jaj, mer most jutottam árvaságba.

Keservessen tőle elbúcsuzott,
Szent fia testétől eltávozott,
A Szent János ha ott nem lett volna,
Mária szive meghasadt volna.

Mária Magdolna hogy ezt látta,
Kezeit a gégjére kulcsolta,
Szent szóval kiáltá, jaj énnekem,
Jaj, oda van minden reménységem.

A fájdalmas anyát megölelte,
Zokogással hozzá kísértette,
Visszanéz Mária szent fiára,
Leroskad Megdolna Karjaiba.

Jól meggondold ember a Jézus fájdalmát,
Jól eszedbe tartsd Mária sirhalmát,
Amiként kesergett szerelemes magzatján,
Az oszlopnál lévő megostorozását.

Az ártatlan bárányt úgy megostorozták,
Erős vasláncokkal oszlophoz láncolták,
De sirását anaak senki nem hallotta,
Köntössek ujjával magát tisztogatta.

Azon ne kételkedj, hogy igaz nem volna,
És úgy siránkozzál, mintha csak úgy volna,
Mert sirásod által Jézus vigasztalód,
A szüz Máriával mennyben megláthatod.

Ki nem beszélhetne Jézus fájdalomáról,
Nem magyarázhatom Mária siralmát,
Meg nem számlálhatom sok keserves kinját,
Meg nem sirathatom sok könnyehullását.

Akik a bűnökben megátalkodtatok,
A szenvedő Jézus kinjait számjátok,
Keserves kinjáért hálákat adjatok,
Isten országába hogy bejuthassatok.

*nehány gőgese is a néptörzs kivételével és minden
egyesen érezték, mint a miét gazdái ponyvái
találtat.*

A "Sirod szélén állok.....ill. Koporsódnál állok megváltó Istenem énektípus sokféle változatban szövegkeveredéssel él ma is népünk ajkán, melyek közül 1975-ös kötetemben néhány szöveget már közzétettem Ángyán József szövegével.⁰⁰ Dallemát akkor nem közölhattük helyszüke miatt; most azt is pótoljuk a Bedő Mihály által közölt szöveggel együtt.

Három legújabb szent ének a boldogságos szüz Mária tiszteletére c. ponyváján.-Bedő Mihály sárbogárdi lakos.-Nyomatott Budapesten Bagó Márton és fiánál.

Első ének A Krisztus koporsójánál.

/D/

Sirod szélén állok megváltó Istenem,
 Hol az üdvösségnek vérvirága terem,
 Mária, Mária, szomorú szent szived,
 Jéj, mert elvesztetted kedves szülőttedet.

Nem fogta senki be kialudt két szemed,
 Nem volt könnyel himzett ékes szemfedeled,
 Mária, Mária.....stb.

Kemény kőből vala koporsó-nyoszolyád,
 Nem hintettek reád rózsát és violát;
 Mária..... stb.

Mily elhagyatott volt édes üdvözítőnk,
 Nem szóltek harangok, nem volt bucsuztató,
 Mária.....stb.

Ah, nem volt teneked halotti künösöd,
 Bügtél mezitelen az ég és föld között;
 Mária..... stb.

Halálos ágyadon nem volt vigasztalód,
 Körülötted voltak a dühös gúnyolók;
 Mária..... stb.

Keresztságyadon nem vala vánkosod,
 A fa göndüese, jaj!mily nagy kint okozott;
 Mária.....stb.

Bűnös!ki lelkedet bánatba foglalád,
 Sírasd végig-végig Krisztus koporsóját;
 Mária, Mária, szomorú szent szived;
 A keresztfán láttad halva szülöttedet.

Egyes változataiban e négysoros strófák ötsorossá bővülnek; így a Krisztus koporsónál címen megjelent variáns is. Ennek viszont szövegfordulatai egyeznek több helyen a gyakran változó soros Ángyán-féle énekével/ amit szintén bemutatunk régebbi kötetünkéből idézve/.

Sírod szélén állok megváltó Istenem,
 Hol az üdvösségnek vérvirága terem,
 A Golgotán történt iszonyu dolgokon,
 Mária, Mária szomorú szent szived
 Jaj, mert elvesztetted kedves szülöttedet.

Kemény kőből.....stb./az előző énekszöveg szerint/
 Nem hintettek.....stb.

Csak skék csapások, vérző piros sebek,
 Mária..... stb.
 Jaj, mert..... stb.

Nem fogta be senki kieludt két szemed,
 Nem volt.....stb.

Anyád boritábe arczával arczodat,
 Mária.....stb.

Mily.....stb.

Nem szóltak.....stb.

Csak édes jó anyád, csak ő bucsuztatott.

Mária..... stb.

Ah, nem.....stb.

Függfél.....stb.

Csak anyád gyászsának borult rád fátyola,

Mária..... stb.

Halálos.....stb.

Körültted..... stb.

A husvétii ünnepkör egyik legszebb énekét alig-alig találjuk meg énekeskönyveinkben. Jelen szövegünket ugyan közöltük már Somogy néprajza I. kötetében/190.p., 256.sz./, szükségesnek tartjuk, hogy most dallamával együtt mutassuk be. Megyénkben az un. "Krisztus koporsói gyász" liturgiájában az idős asszonyok/napjainkig még itt-ott/ alkalmazzák. Hívó férfi adatközlőnkől rögzítettük magánra, mivel ő gyermekkorától ál ezzel az énekkel, s régies szép előadásával értékes változatot őrzött meg a gyakorlat számára.

Koporsódnál állok Megváltó Istenem,
Meggzúnnek a kinok, Megszünt a gyöttelelem,
Könnyező szemekkel Nézem holttestedet.
Kemény kőből való Koporsó-nyoszolád,
Nem hintettek reád Rózsát és violát,
Csak a kék csapások Vérvő piros sebet.
Mint egy szegény árvát, Temettek alkotót,
Nem szóltak harangok, Nem volt búcsúztató,
Csak édes jó anyád, Csak az búcsúztatott.

Mária, Szűzenyám, De elhagyott valál,
Midőn szép fiadtól Megfosztott a halál,
Mária, Mária, Szomorú szent szived,
Jaj, mert elvesztetted Kedves szülötteredet.
Bűnös, ki lelkedet Bánatba foglalád,
Sirasd, sirasd végig Jézus keresztfáját,
Megtérő bűnőshöz Nem volt ő mostoha,
A megtérőt Jézus Keblére fogadja.

Siófok, Angyán József, 1922.

Ezt az énekét nem csupán folklorisztikai értékeiért vettük fel újra, hanem a szöveg-strófastruktúra sajátosságáért is, ami azzal jár egyben, hogy az 1-3 versszak háromsoros, az utolsó kettő pedig 4 sorból áll. Ez az építkezés egyben meghatározza az éneklés előadását, annak sajátos mechanizmusát. Ha nem nézzük a szövegbeliséget, szinte észre sem vennők a szöveg és dallambővülést éneklés közben. Képlete így írható fel: az első 3 versé AAB, a másodiké AABB. A "nagy-pénteki gyász" szokásában az éneknek az éjjél utáni, hajnali misén volt kiemelkedő szerepe: egy óra után kezdődött/imák, nagyheti, nagy-pénteki énekek/, s utána az öreg-asszonyok, mintegy siratóként énekeltek fenti énekünket.

Keresztfá-ágyadon.... stb.

A fa güdöncse..... stb.

Tüviskoronára hajtottad fejedet,

Mária.....stb.

Bűnös!ki lédket bánatba foglalád,
Sirasd végig-végig Krisztus koporsóját,
Megtérő bűnshöz nem volt ő mostoha,
Mária ,Mária,szomorú szant szived;
A körösztfán láttad halva szülöttedet.

Mint láthattuk,az 5.sorbovületként a strófák harmadik sora jelentkezett.

Végül lássuk igézett kötetünkből az Ángyán-féle negypánteki éneket,mel-
nek érdekessége a szövegvariálódás mellett az is -amit egyéb ének-
tipussainknál is tapasztaltam,-hogya az előbbi énekek tizenkettes so-
rait Ángyán visszaállítja felező-tizenkettesre,ill.hat szótagra/a-
mit mi a sorközépi nagybetűkkel jelzünk/,továbbá -az elapdallam lé-
nyegét meghagyva-úgy improvizál-elkot,hogya a versszakok sorai a kettő-
től a hatig is változhatnak/a szerint,melyik dallamfrázist ismétli/.

Koporsódnál állok -Mégváltó Istenem,
Meggzúntek a kinok- Meggzúnt a gyöttrésem,
Könnyező szemekkel-Nézem holttestedet,
Kemény kőből való- Koporsó nyoszolád.

Nem hintettek reád -Rózsát és violát,
Csak a kék csapások - Vértő piros sebek.
Mint egy szegény árvát,- Temettek,alkotót,
Nem szóltek harangok,- Nem volt bucsúztató.

Csak édes jó anyád,-Csak az bucsúztatott,
Mária,Szüzanyám!-De elhagyott valál,
Miódn szép fiadtól,-Meggfosztott a halál.

Mária,Mária,szomorú szent szived,
Jaj,mer elvesztetted -Kedves szülöttedet.

Bűnös, ki lelkedet- Bánatba foglalád,
 Sirasd s sirasd végig- Jézus keresztfáját,
 Megtérő bűnshöz- Nem volt ő mostoha, á
 A megtérőt Jézus- Koblére fogadja.

Siófok, Ángyán József, 1922.

A fenti népének változatit mind nem közölhetjük. Most azokra térünk át amelyeket búcsúistóriásaink, régi énekeskönyvenik, neves kántor-szerzőink egyaránt felvették, átdolgozták, és váltak egykor a nép kedvelt énekeivé.

A szent keresztől/Égi Orgona Virágok/, ill. Harmadik énekként/Bedő/ szövegeit mutatjuk be egymás mellett. Itt megfigyelhetjük a Molnár kunszentmiklósi kántor által szerkesztett, bővült átdolgozást és a szerényebb, de nem kevésbé értékes búcsú-istóriás változat közti különbségeket.

/harmadik ének/

Meghalt Jézus a keresztfán,
 Szent kereszt a mi kedves fánk
 Rajta függünk átkarolva
 Mint bűnbánó bus Magdolna.

Szent fa melynek árnyékában
 Nyugalom szent boldogság van
 Isten-ember halálágysa
 Szenvedő sziv vidámsága.
 Szentséges fa lombos ádog
 Átöleli a világot
 Koronád az égig ér fel,
 Beragyogja az fényével.

Szent keresztfa átölelünk
 Kérünk, légy te mindig velünk,
 Te vagy kincsünk, aranyágunk,
 Örömünk és boldogságunk.

Jézus keresztfa gyümölcse
 Szívünket mély búval töltsd be,
 Hogy téged megsirathassunk,
 S hozzád mennybe feljuthassunk.

A szent keresztől.

Dala 9 Üdvözlégy Jézusunk stb.
 Meghalt Jézus a keresztfán
 Szent kereszt azkén kedves fám:
 Rajta függök átkarolva,
 Mint bűnbánó, bús Magdolna.

Szent fa, melyen a vérbimbók
 Tündököltek, mint rubintok;
 Ágsidon sirt a gerle
 Az anyai sziv szerelme.

Rajtad termett fék szép gyöngye
 Üdvösségünk szent gyümölcse,
 Rajtad függ az arany alma!
 A Megváltó nagy irgalma.

Szent fa, melynek árnyékában
 Nyugalom, szent boldogság van,
 Isten-ember halálágysa,
 Szenvedő sziv vidámsága.

Szent keresztfa menny küszöbje,
 Rózsafáknak a legszebbje,
 Tüvised az éles vasszeg
 Rózsáid a sok piros seb.

Jézus, bűnünk zsoldját vedd el,
 Jelöli meg szent kereszteddel,
 Oh szánd meg azt a ki megtér
 S a ki tőled kegyelmet kér.

Jézus, kérünk keresztedre
 Öt mélységes szent sebedre,
 Részesíts sok érdemidbe,
 S lelkünket az égbe vidd be. Amen

A kunszentmihályi kántorszer-
 semény és a Badó-féle szöveg
 között-mint láttuk-lényegi
 különbség nincs; feltehetően
 Badó vette át az akkor di-
 vatos éneket, és formált,

Mint a látnok mondá régen
 Szent ihlettel énekében,
 E fát Jézus kenyérébe
 A gonoszság keveré be.

Szentséges fa! lombos ágod
 Átöleli a világot;
 Koronád az égig ér fel
 Beragyogja azt fényével.

Jézus bűnös zsoldját vedd el,
 Jelölj meg szent kereszteddel
 Oh szánd meg azt aki megtért
 S aki tőled kegyelmet kér.
 Jézus, kérünk keresztedre
 Öt mélységes szent sebedre
 Részesíts sok érdemidbe
 S lelkünket az égbe vidd be! Amen.

Gyászba borult a világ, sirnak a csillagok,
 Sötét Olajfák-hegyén Jézus leroskadott,
 Nehéz a bünsujja, ereje elhagyta,
 Jézus nagy fájdalomában, vért izzadott arca.

Szent testéről a ruhát hóhérok letépik,
 Sok pirosuló szent sebe, mint száz forrás vérzik,
 Kinozzák csufolják, ó, bárcsak megszánák,
 Sok szomorú bűnünkért vérig ostorozzák.

Tűvisből font koronát vernek a fejére,
 Szép arcára másodszer csorog le szent vére,
 Hervadjon, ne nyiljon a mezők virága,
 Mert csak tűvisből jutott Urunk homlokára.

Elindult a gyászmenet föl a Golgotára,
 Lásd a megváltásunknak, mifj sijos az ára,
 Háromszor elesik, kinozzák, csufolják,
 De Jézus mégiss viszi a nehéz keresztjét.

Áll a nap a delelőn, áll a szent keresztfa,
 Mennyi átok, káromlás hűbőjjög slatta,
 Szüntelen könyörög két karját kitarva,
 Új életet ad nekünk Jézus szent halála.

Hétfájdalmu Szüzanya, fordítsd ránk arcodat,
 Mind a galamb, megbujtál a szent kereszt alatt,
 Vigasztald őt sebet őt piros rózsákkal,
 Mik kinyiltka kezünkbe buzgó imádságra.

"Ijjen roncs-pappirbu kaptuk és a komasszon unokája legépelte; ejis
 Jézus szenvedése".

E világnak váltságára
Ment érted a keresztfára,
Hogy szent véte kioltása
Lenne bűnünk elmosása.

Záporkönnnyek közt sirtom,
Egyedül bűnöm vádolom,
Rebegő ajakkal mondom,
Hogy volt feszítőm Krisztusom.

Ellened én rosszelkődtem,
Szent oldalad megnyitottam,
Kezed, lábad kivonattam,
Kegyetlen hóhérod voltam.

Ó, én bűnös, mit műveltem,
Hogy annak hóhéra lettem,
Ki haláltól váltá lelkem,
És veszni nem hagyott engem.

Átkozott légy kegyetlenség,
,Ó, gonosz embertelenség,
Azt üldözni, ki kegyesség,
Mejjen bánul a fül és ég.

Nézz mégis a szent keresztre,
Mind van keze, hogy bleljen,
Hogy országába bevigyen,
Jobb latrokkal üdvözítsen.

Szegényinket minden jóra,
És ha út a végső óra,
Halljuk vigasztalásunkra,
Jőjjetek, álljatok jobbra.

"Ezt mi asszonyok szoktuk énekelni, mikor összejöttünk nagypénteken,
de mijutts ez a pap van, nem is".

Berzence, Semofcsánné, 1909.

Az utolsó végvacsorát Jézus megevé,
Egybegyült tanítványival ő ekképpen beszélé,
Szerelmesim vigyázzatok ~~velem~~ velem szomorkodjatok
imádkozzatok.

Mert elküzelgett az óra
Hogy el kell válni,
A keserűség poharát
Nékem ki kell üríteni.

Pétert, Jakabot és Jánost
Magához vette,
És nagy félelem köz ment el
Az Oljvak-hegyére.

Még ő érzi a fájdalmat,
Tanítványi elmaradtak,
és elaludtak,
Őtet pedig a rettegés
szörnyű fájdalma,
Körülfogta, mert érezte,
Hogy/mi szörnyű lesz halála.

Atyám, e keserű pohárt
vedd el éntőlem,
Ó, könyörülj, ó szánakozz
Elhagyott gyermekeden.

De megnyugszom végzéseden,
Akaratod szerint legyen
egész életem,
Leszállt érted vigasztalni
az ég angyala,
És lőn az ő verejtéke,
Mind a víznek fojása.

De jó Judás az áruló
A dühös néppel,

Jó Mesterét eladta az
átkozott csók jelével.

Az ellenség reátörve
Kötelekkel kezeikbe,
Összekötözve,

Elhurcolták a főpapnak
palotájába,

Ahol egy hü tanítványa

Háromszor megtagadta.
Bársonyszéken ül Pilátus
Jézus is ott áll,
A dühös nép közt mint egy
öszetört liliomszál.

A nép védkesnek kiáltja,
De rejá nem bizonyittja
az ártatlanra,
Pilátus megmossa kezét,
Drága edényből,
Mondá, én ártatlan vagyok,
ez igaznak véréből.

Keserűség, ki lett mondva
a sentenciája,
És halálra ítéltetett
az ég és a föld ura.

Aki az egekből leszáll,
az emberek között táál,
keserű halál,
Örvend és vigad a pokol,
m Sir a menyország,
És a világ megváltója
Emelé a keresztfát.

Az alábbi két népéneket is búcsún vett ponyvából közlöm. Dallamát és szövegváltozatát Vally is közli/68., ill. 89. sz. alatt/, bár a mi változataink több helyen folklorizációs változásokat mutatnak szövegileg, s néhol más szövegbővítéssel módosul, különösen a Kálmán-féle.

Új nagybőjti énekek és egy legújabb ének .Pest, 1870. Nyomatott Buczásnszky Alajosnál. A szöveget minden bizomnyal Bebósi Vendel írta. -209. sz.

Óh! szíveim megha sad fájda lamas szüz anyám,
Látom, mint kese regsz szent fiadnak kinján;
Mert nincs nyug odalmaid Jerussálem utczán.

Áruba bocsátja Judás mesterségét;
Dühösen készítik a Jézus keresztjét;
Melyre felfüggesztik a sz. fiadnak testét.

Nem gondol már Judás tulajdon lelkével,
Pártot űtni indul kedves mesterével;
A zsidókhoz még yen nagy gyors sietséggel.

Pilátus nagy g yorsan a dobot vereti;
Megdühült vitézt elébe g yülteti;
Geczemani kertbe mind harczra ugy küldi.

Kérdi ott Mária, hol a te mestered,
Ki mint önnön mag át ugy szeretett téged,
Miként az ő dolga, óh, jelentsd meg, kérlek.

Feleli sz. János ily fájdalmas szókkal,
Óh, édes szüz anyám, hova legyünk mostan,
Egyedül maradunk ez árny ék világban.

Alig, hogy elkezd sz. János beszédét
Legottan meglátja Pilátus vitézét,
Kik kötözve viszik szerelmes szülöttit.

Megbuzult a vére fájdalmas szívében,
Elhervadt a színe, kesereg lelkében,
Ilyen szókra fakad szüzi ijedtében:

Örök atya Isten, nézzed sz ent fiadat,
Zsidók mint hurczolják kedves magzatodat,
Végy ki e világbul, szánd meg szolgálódat.

Im ez Aty a Isten önként sz.angyala,
Eljövén Mária vigasztalására,

De az is szomoru hirt hozott, így szóla:

Ennek így kell lenni, oh fájdalmas anya
Mert a Szent-Háromság eztet így akarta;
Emberi nemzetet vérével megváltsa.

Irtta: Bebősi Vendel.

A "Második" éneke mintegy folytatása az előbbennek, Judás árulásának
következményét énekli meg a szerző. Nóta: Bűnös lélek, sirasd kérlek stb.

Siránkouunk, só hajtozunk, hullajtsunk könnyeket,
Teremtőnknek, Istenünknek koporsója mellett.

A szeretet hozta őket e kis boltocskába,
Nem ellenség vagy dühösség tette koporsóba.

Ki sokakat feltámasztott vala koporsóból,
Maga is most abba fekszik készakarattjából.

Itt kinyujtva fekszik halva mindenek királya,
Sirban vagyon, őtet nagyon ég és föld csodálja.

Hogy szívesen és kegyesen váltságunkhoz kezdé,
Az ott hallott gyalázatot békével szenvedte.

Mert a maga tanítványa csókkal elárulta,
Harmáncz pénzen, olcsó ké zen zsidóknak ajánlta.

Kit mint sasok vagy farkasok mindjárt megragadtak,
Városokon és utczákon körmük közt hordoztak.

Egymásközt megütkezött ellenkező bírák,
Irgelmatlan s háladatlan törvényre czitálják.

Azon vannak, mint ártsanak ártatlanságának,
Miként adják hogy mondhassák halálra méltónak.

Elfelejték, nem tekinték sok csudatételét,
Sőt csufolják, káromolják az isteni létét.

A latrokhoz, t olvajokhoz hasonlóknak mondják,
Köztük tartják és állítják egy alávalónak.

Jézus pedig egészen végig mint egy szelíd bárány,
Csak tűr, szorog, mindent enged a zok skaratján.

Csak nagyhamar, a zürzevar, zsidó nép kívánja,
Hogy Pilátus az Ur Jézust megszentenciázza.

Kit szavokra keresztfára Kálvária hegyén,
Felfeszítnek és függesztnek gyalázatnak helyén.

Sebeidért, szent véredért ártatlan Jézusunk
Holtunk után téged látván légy vigasztalásunk.

Kik szolgálunk és udvarlunk mostan koporsódnál,
Mind végnélkül és végtelenül ülünk szent Atyádnál.

Amen.

A Bebősinek tulajdonított első ének versi szerkesztése igen régies, háromsoros, strófákra oszlik, akár ő, akár más írta, bizonyára ismerte a késő-középkori szövegstruktúrákat. Második éneke formailag 2-2 sorban közölt. Mi azonban e 14 szótagos kétsor-rimes beosztást más felbontásban véljük eredetibb formának, illetve esztétikai-poétikai cantinaleeversnek, mégpedig a szerint, aminek "Nótájára" a kiadó is javasolja énekelni/Bűnös lélek, Sirasd kérlek/, mely "eredetileg is"/Kájoni: Cationale C., 1686, vagy a Bouóki átdolgozta forma/ 4 soros, 8+6 ütemben szerepel. Ezek szerint Bebősi közölte 14 szótagú kétsoros stófák így lennének helyesek:

Siránkozzunk, só hajtozzunk,

Hullajtsunk könnyeket,

Teremtőknek, Istenünknek

Koporsója mellett.... st b.

Ennyi "újítás-eredetiség" azonban egy késői ismételtes-írótól nem vendő zokon, annál is inkább, mert a Hozsánában is 2x2 soros beosztás van az énekelhetőbb kottasorok miatt.

A Kálmán József keszthelyi lakos által kiadott és a Mérei nyomdá-
ban készült Mária Énekek c.füzetben is megtalálható az a népszerű
ének, amelynek a kiadó ezt a címet adta: Ének a fájdalmas Szüzhöz.
Dallama: Óh Mária tekints le a csillagos édből.

Bibor piros rózsza nyílik a Golgothán,
Ott áll a fájdalmas Szüz, mint egy liliomszál,
Nézu, hogy szent fia szenved a keresztfán,
Oh, el ne hagyj, légy velem fájdalmas szüz anyám.
Fájdalamak között néz fel a szent keresztfára,

Látja, hogy ott haldoklik szerelmes szent fia
Kinok tengerében elhagyottan áll,
Oh el ne hagyj, légy velem fájdalmas szüz anyám.

Felkiált nagy jajszóval, mennyei angyalok,
Fiam kínos halálán ti is zokogjatok,
Megsebzett szívére kinok tengere száll.....stb.

Szent János és Magdolna karjaira dőlve,
Végtelen fájdalommal tekint fel az égre,
Szent fiam már meghalt, árvaság maradt rám.....stb.

Rettenetes bánatok szent szívét szaggatták,
Mikdön a keresztről levették szent fiát,
Szüz ölébe vette, szent sebeit csókolván.....stb.

Szomorú bus özvegyek és elhagyott árvák,
Nézzétek, hogy mit szenved, a fájdalmas anyát,
Keserűségében így hozzád sühajtván...stb.

Oh fájdalmas szüz anya, hervadó lilium,
Órizz minden veszélytől e földi utamon,
Csak ezt kérem tőled életem folyamán,
Oh el ne hagyj, légy velem, fájdalmas szüz anyám.

Mér ültötetek kék egek jászba.
 Mér hull az angyalok könnyzápora?
 Megyabarány a vér-menyegzőre,
 Kinhalálra, a magos keresztre.
 Földig jászba megy az örömenya,
 Sir, zokog az egek királynéja,
 Vérhermetot hint a vérvirágra,
 A fájdalmas kegyes szüz Mária....

Jézus anyja, de árván maradtál,
 Nincs egyebed a fekete jászbanál,
 Nincs még esze, aki vigasztalna,
 Elbágyadt a szépx szüz Mária.
 "Nagyapónteken szoktuk mondani"

Tikos, Marton Boldizsárné, 1911.

Jeruzsálem utca vérben foldogál, *(Udha)*
 Mertye szüz Mária benne sirdogál,
 Sirva keresi szent fiát,
 A világnak megváltóját.

Mindenütt keresi szelid magzatját,
 Eképp hangoztatja zokogó szavát,
 Jerussálem, Jenzsálem,
 Banned a vér rózsát terem.

Utcáról utcára fiát keresi,
 Hegyktől, völgyektől sirva kérdezi,
 Jeruzsálem, Jetuzsálem, nem láttad-e
 Én gyermekeme?

"A szegerdői Nógrádi Anne apjátul tanultam "

Tikos, Alti Ferencné, 1899.

Somogyban, de orszárszerte is a két legnépszerűbb énekként lehet ma is hallani a Jeruzsálem utca vérrel folydogál és a Készül a mennyország gyász-menyegzőre kezdetű énekeket. Népszerűségük oka nem csupán abban keresendő, hogy kellemes, könnyen tanulható dallamát /különösen első két sorját/a 18. századi megjelenés óta szinte minden énekeskönyv közli ~~Utavivőkönyv~~ ^{(javasolt dallamát):} Krisztusnak drága szent teste kezdettel, /Szent vagy Urám, Égi Örögonahanigok, Égi Orgona Virágok, Égi Manna, Nép-Énektár, Stampay énekeskönyv stb./, de ezért is, mer a Jeruzsálem utca kezdetű ének énekelhető a nagybőjben, nagypénteken, a kálvária-járásnál, golgota-énekként, s a búcsúi kereszt-járásnál és a kilenced napi /szállás kérés/ szokásoknál egyaránt. A dallamra egyébként sokféle éneket is énekelhető/megfelelő szótagszám esetén/. A Készül a mennyország kezdetű szöveg közkedveltségére régen felfigyelték k utat óink, így Kálmány Lajos is. Ez szintén több okkal magyarázható. Részeiben a közkedvelt megjelölt dallamra való ajánlásnak/Oh szomorúságnak gyászor órája k./, másrészt a falusi-paraszti életkép-hasonlatoknak/a lakodalmi, násznép, vőlegény-menyasszony stb./ zsánerképi kivetítése az égi-mennyországi viszonylatokra: égi menyegző; Isten fia esküvője, menyasszony Szűz Mária; kézfogó, gyászbúcsúztató, nász-egygyűrű, menyegzős ruha, násznép stb. mind olyan fogalmak, amelyek a nép gyermeke számára mindennaposak, s itt pedig még a gyászmenyegző, halálnászággy transcendens világának kifejezői; vagyis a földi valóság földöntúli transzponáltságának fenségét érzeti a népi képzelet. Mindkét szöveg "javasolt" dallamának van egy általános ámbitusú "fővonala", de ezen belül számtalan kisebb-nagyobb modulációk révén, sok variánsdallama is; ezért is van az, hogy a lényegileg közismeret dallamot amnyi féleképpen adhatja elő az énekes asszonyok sokasága, ahányszor elénekelik; minden egyes énekes úgy adja elő a dallamokat, mintha improvizálna esetenként. Wgy-két hangváltozás, melizmás hajlítás gyakorta más-más helyen történik még egyes énekes esetében is./hasonlóan, mint néptáncnál, népdalban

A fentebb dallammal közölt néhány versszakos éneket most részben kéz-
írással, részben a múlt században sok-sok kiadványban megjelent köz-
lések alapján mutatjuk be teljesebb szöveggel/~~Nagy~~Háry Margit és mások
füzetében némi szócsere eltéréssel így olvasható/.

Nagybójtai ének

Jeruzsálem utca vérrel folydogál,
Mert a Szűz Mária benne sírdogál/Mert a szent Szűz..../
Sirval keresi szent fiát,
A világnak megváltóját.

Mindenütt keresi szelid magzatját/.....magzatát/
Ekkép hangoztatja zokogó szavát,
Jeruzsálem,Jeruzsálem,
Benned a vér rózsát terem/Nem láttad-e szép gyermekem/
Utcáról-utcára fiát keresi,
Hegyeiktől,völgyektől sirval kérdezi,
Jeruzsálem,Jeruzsálem,
Nem láttad- e szép gyermeket.

Hegyek és völgyek ti is szóljatok/Ti hegyek és...../
Szomoru sorsomban vigasztaljatok,
Gyermekemről hirt mondani, ~~T~~Jeruzsálem,Jeruzsálem,
Nem tudom,merre kell menni./Nem láttad-e szép gyermekem/
Kedves te nitványim ugyan hol vagytok/.....tanitványi...../
Ily nagy árvaságban bátorítsatok,
Mert fiamtól megfosztattam,
Ily árvaságra jutottam/~~.....maradtam.....~~.....~~.....~~...../.

Oh,szomorú anya de gyászba voltál,
A sok jajszó között majd szörnyet haltál,
Mégsem leltél bátoritót/bátoritott/
Szent fiadhoz utasítót./.....utasított/
Jeruzsálem utcáit te mind bejártad,
Hegyet és völgyet jajjal megráztad,
Mégsem találtál fiadra,
Az elrabolt magzatodra.

A Golgota utján hogy rátaláltál/.....utcán..../
 Jézus nyomán ott már utaztál/...véres nyomán..../
 Mert meglelted véres utját/...megtetted..../
 Mellel festi a golgotát/Melyen fested a Golgotát/
 Szörnyü fájdalmakban akkor elhaltál,
 Midőn ilyen utra sirva találtál,
 Melyet festett Jézus vére,
 Az egész világ üdvére.

A te drága szent száz Jézust kiáltja,
 Eget vert a hangod Mégsem hallotta/Eget ért...../
 Szíved szörnyü keservében
 Elestél a köves földre.

Szörnyü fájdalmadban ismét felkeltél,
 A Kálvária-hegy felé siettél,
 Ott találtál magzatodra,
 Szerelmes, kedves fiadra./Jeruzsálem, Jeruzsálem, Benned a vér rózsát.../

Sűrű könnyhullajtásban hozzá siettél
 Eresszenek hozzá, ily könnyörögtél,
 De a sok nép nem eresztett/.....engedett/
 Szent szívedben így keserített./Jeruzsálem, Jeruzsálem, Benned...../

Még ölelheted kedves magzatod/Meg nem ölelhetted..../
 Inkább a dühös nép így szomorított.
 Ha jó anya lettél volna,
 Fiad így meg nem halt volna.

Jeruzsálem utca vérrel folydogál,
 Mert a Szűz Mária benne sirdogál,
 Sirva keresi szent fiát,
 A világ megváltóját/Jeruzsálem, Jeruzsálem, Benned a vér rózsát terem/
 Az egyik változat gyakorta a 4.sor után refrénszerűen hozzáteszi a
 Jeruzsálem, Jeruzsálem, Benned a vér rózsát terem/vagy: Nem láttad-e a
 kedvesem/, mintegy elének idézve a "fiát kereső anya"-motivum archaikus
 jellegét.

45

Négy szant új ének Krisztus szenvedésére
és a boldogságos szűz Mária koszorújához.

Kiadta: Bedő Mihály Sárbogárdon.

Budapesten 1890. Nyomatott Bagó Márton és fiánál.

Nóta: Oh szomoruságnak gyászos stb.

Készül a mennyország gyászmennyegzőre,
Mert az Isten fia megy esküvőre,
Vállán a keresztfa a nászszágya,
Kísérik a magas Golgotára.

Indul már utána a zsidó násznép,
El is van készülve harminczkét hóhér,
Vőlegény a Jézus Isten fia,
Szomorú menyasszony szűz Mária.

Mondják Ur Jézusnak Annás főpapnál,
Még lesz a kézfogó majd Heródesnél,
Pilátus rámondja majd az áldást,
Ő végzi el majd a gyászbucszúztatást.

Még van az ékes vőlegény-bokrátja,
Kegyetlen töviséből kötött ~~halként~~ korona,
Szent kezén van a nász-jegygyűrűje,
A hóhérok láncza és kötele.

Vőlegényi köntös és menyegzős ruha,
Fel van ültetve csúfos bársonyba,
Fel van ékesítve piros vérrel,
Bűnös ember meg kell halni érted.

Szent kezében van a királyi pálcza,
Három hóhér jobbról balról csapdossa,
Folyik szent testéből piros vére
Gyász borult a szép csillagos égre.

Kiért a nagy hegyre a szép vőlegény,
Kesergő nyoszolyók őtet kísérvén,
Veronika fehér jegykendője,
Mi bűnös lelkünknek megtörlője.

Poharat készítik erős epével,
Hogy igya meg Jézus, most készüljék el,
Mert már készen várja a nászszágya,
Le van fektetve a gyászkeresztfa

Földig gyászban van az ég menyasszonya,
Keservesen sir a szép szűz Mária,
Hogy ilyen menyegzőt soh'sem hallott. Ily kínos gyötrelmet mit most lát

Áll a gyászkeresztfa a Kálvárián,
Rajta haldoklik az ártatlan bárány,
Szentséges karjai ki van tárva,
Szent teste mind össze van roncsolva.

Most érkezett meg a mennyei Atya,
Az ő szent fiának gyászlakomára,
Atyám szent lelkemet szent kezedbe,
Mert elfáradtam a menyegzőbe.

Világ megváltója édes Jézusom,
Lelkemet, testemet most reád bizom,
Kik dicséretedre ide jöttünk,
Veled mennyországban örvendezzünk.

Fájdalmas szűz anyám, suép szűz Mária,
Kérlek édesanyám fájdémaidra,
Fogadjál minket is kegyelmedbe,
Veled éljünk örökön örökre. Amen.

-

A Kálvária-induláshoz.

Nóta: Oh áldott szent Isten stb.

Isten hozzád anyám, itt a gyászos óra,
Melyben indulnom kell a gyászos halálra,
Látod kedves dajkám, nekem meg kell halni,
Tőled is Szűzanyám immár el kell válni.

Igy búcsúzott Jézus az ékesanyjától,
Az ég és a földnek szűz királynéjától,
Elindult ur Jézus getszemáni kertbe,
Ottan imádkozott térdeire esve.

Kérte leborulva mennyei szent atyját,
Hogyha lehetséges, múltjék el a pohár,
A lélek nagyon kész, de a test erőtlen,
Oh keserves halál, iszonyú, kegyetlen.

Mennyei szent atya így küldi angyalát,
Itt hozom ur Jézus a töviskoronát,
Jönnek ur Jézusért katonák, poroszlók,
A durva vitézek éppen ötszáz és nyolcz.

Elébe megy Jézus a féklyás seregnek,
Igy szólítá ő meg, hogy ők kit keresnek,
Názáretthi Jézust, így volt a felelet,
Én vagyok, így mondá Jézus a seregnek.

Jézusra rohannak karddal, dorongokkal,
Kötözik kötállel, erős vaslánczokkal,

Vezetik ur Jézus a főpap házához,
Most fognak Jézusnak keserves kinjához.

Kérdezi a főpap a tudományáról,
Nyakon,arczul verik jobb és bál oldalról,
Ha gonoszul szóltam,tegyél bizonytságot,
Ha pedig jól suóltam,mért vered orczámat.

Reggel adák Jézust itáló bírónak,
Poncius Pilátus császár tisztartónak,
Kimondják fejére a nagy szentencziát,
Oh ártatlan bárány,vedd fel a keresztfát.

Fölveszi vállára Jézus a keresztfát,
Feszítsd meg,feszítsd meg,csak azt kiáltották,
Wlindult ur Jézus a nehéz keresztrel,
Kálvária útján háromszor esett el.

Festi már az utczát Jézus piros vére,
Fájdalmas szüz anya felsóhajt az égfe,
Mert elesett jzus,nehéz kereszt rajta,
A világ bűneit Atyja mind rárakta.

Oh kedves szülöttem,ártatlan bárányom,
Nincs tovább örömem veled meg kell halnom,
Felköltik,rugdadják,hogy Kálváriára,
Majd ott felszögezik durva keresztfára.

Felszögezték Jézust a magas keresztre,
Nap hold és csillagok árnak keseregve,
Áll a gyászkeresztfa magas Kálvárián,
Érettünk haldoklik az ártatlan bárány.

Tekint fel oh bűnös most a keresztfára,
Nézd,mit szenved érted az Isten báránya,
Oh mennyei föltség,ártatlan Jézusunk,
Mi bűnös fiaid elődbe borulunk.

Engedd szenvedésed,vérednek hullása,
Vezeseen föl minket a szép mennyországba,
Halúlunk óráján,itélet nagy napján,
Állhassunk mindnyájan Atyádnak szent jobbján.Amen.

A fenti népszerű énekeket maga Bedő többször is kiadta hasonló összeállításban, de mások is felvették búcsú-kiadványaik közé ugyanezeket, csupán néhány egyéb énekkel és imával egészítették ki, mint pl. Fejes is.

Legújabb bőjti énekek és egy ima Krisztus koporsójához. Összeírta: Fejes András Bodonyban.

Füzetéből most csak "A fájdalmas Máriához"/Nóta:tulajdon/ énekét és egy "Igen szép imádság az ur Jézus Krisztus koporsójához c. imádságát közöljük.

Oh, mely szerencsétlen gyászba borult nap
Melyen kedves fiam kínokban meghalt
A nagy bűnöskért Kálvárián,
Meghalt a keresztfán szelid bárány.

Oh, jaj hogy nézsek a gyászos keresztre,
Melyer kedves fiam fel van szegezve
Meghasad a szívem fájdalomában,
Nincs tovább örömem e világban.

Szállj le a keresztről szűz szent ölembe,
Holtig gyászt vislek szegény lelkembe,
Mert megölték fiam Kálvárián,
Két lator közt szenved a keresztfán.

Vegyétek le fiam e gyászkeresztről,
Mert szentséges teste rajta elkékvült,
Hogy csókoljam fájdalmas sebeit,
Fájdalmaktól elbágyadt karjait.

Szűz ölembe fekszik ég a föld királya,
Jaj, nem szól már hozzám, mert meg van halva,
Mert szentséges teste elvérezve
Szentséges szent szive átalvetve.

Szomorúan szól az eget harangja,
Mert az Isteb fia most fekszik halva,
Az angyalok velem keseregnek,
Az erős kősziklák repedeznek.

Ártatlan bányon, kedves szülöttem,
 Hallgasd meg anyai szép kérésemet,
 Kerjaiddel blelját bennünket,
 Mennyországba viá a mi lelkünket. Amen

A Krisz tus koporsója gy ásztisztérium-világában születtek évszázadok óta a katolikus népélet legszebb énekvárágai. Ezekben az énekekben található meg a szenvedő Gyermekek és fájdalmas Anya egymáshoz való viszonyának legemberibb kifejeződései is. Még a legújabbban keletkezett népénekek is, mintha a Mária-szirelmek egyenes leszármazottai lennének; ez különösen az első személyű verselésben jelentkezik legszebben, életszerűségben legmeghatóbb módon; mintha nem is Mária siratná a keresztrefeszített Jézust, hanem énekeink saját kedves halottjukat. Így lényegül egyé az ünnepköri érzés-és hangulatvilág a nép magátólvalóság fájdalmával és szomorúságával, s talán éppen ezért születettek még istóriáseink tollán is olyan énekek/imák/, amelyekből az archaikus Mária-szirelmek természetes emberi érzésvilága csendül ki. A fájdalmas Anya keserű panaszhangjával még találkozunk közönséges énekeink során, előbb azonban hallgassuk meg Fejes András javasolt imáját, mely szinte azonos énekeinkkel; mintha ez a negypteki ünnepközben elhangzott énekek soraiból kontaminálódott volna riutelen, prózai-verse.

Atyának+és Fiunak+és Szentlélek Istennek nevében. Amen!
 Leborulunk előtted oh Jézus koporsója, jaj mert halva fekszik benned az Isten fia Jézus, sebeit csókoljuk, magunkat hozzá kapcsoljuk, Jézus Krisztus öt mély sebe szűz anyánk hét hegyes tőre minket segítsen, halálunknak végóróján ítéletnek végső napján mennybe vezessen. Oh éretünk szenvedett és meghalt Jézus ime megjelentünk a te gyászos koporsód előtt, a te gyászos temető sedre. Leborulva imádjuk a szentséges szent testedet, melyet érettünk nyugosztalod ezen szent sírba gyászbaborulva és könnyes szemmel nézzünk a te összeroncolt, elkékült fájdalmas szent testedet, oh áldott Jézus tekints reánk bűnösökre, mert a mi bűneink

száma nagy, de te irgalmas Jézus vagy, alázatosan borulunk le ezen szent sírnál, melyben pihenteted a te elkinzott fájdalmas szent testedet, megjelentünk mi is a bűnösök, de a bűnbánattal és keserves könnyhullatással a te gyászos temetésedre, a te édesanyáddal a fájdalmas szűz Máriával és a te szent nemzetségeddel és a te hű szerető tanítványaiddal elődbe borulunk és a százedossal verem mellemet, s iratom bűneimet, sirva kiáltok, jaj, jaj, ez az Isten fia volt, a ki érettünk így megholt. Mindnyájan kik ide érkeztetek, az ur Jézust könnyes szemmel nézzétek, ki az egész világot áldással elárasztja, a mezőt virággal illatoztatja, a bűnösöket magához hivatja, a szomorukat vigasztalja, a betegeket gyógyította, a mi bűneinkért a keresztfán meghala.

Itt nyugszik az igazság Istene, ég s föld teremője, itt s iratja szűz Mária és Mária-Magdolna?összeroncsolt tagjait csókolgatja, könnyeivel megáztatja. Jaj, bűnös ember most láthatod munkádat, hogy a te bűneid megölte Jézusodat. Jaj, gyászbavan egész világ, meghalt a mennyei Király, a harangok megnémultak, a nap s hold s csillagok gyászba borultak, a föld elkezdett reszketni, a kősziklák repedezni, most az egész mennyország az angyalok, a mennyei karok s irnak és zokognak, minden jámborok és alázatosok nagysirással, zokogással vannak eltelve, csak te bűnös ember örülsz és vigadsz bűneidben, most minden állat megindul, csak a bűnös nem busul.

Kérlek titeket oh keresztény hivek, kik ezen gyászokorsónál megjelentetek, hogy magatokba szállva sirassátok bűneiteket alázatos szívvvel, könnyes szemmel nézzétek az érettünk szenvedett, e megholt Istennek szentfiára.

Oh áldott Jézus, világ megváltója, tekints a te mennyei csillagtrónusodból itt a szent kopotsód előtt esdeklő, könyörgő bűnös fiaid és leányaidra, kik mély alázattal leborulva lábaidhoz, csókolgatjuk fájdalmas s b e d e t, emlékezzél meg oh isteni ártatlan bárány ezen nagy napra, melyen az egész világ bűneiért az Atyaistennek a te mennyei szent Atyádnak eleget tettél, hogy érettünk oly keserves kínokat és halált szenvedtél, a magas keresztfán függél függvén nagy kínaidban, mégis szent atyádnak éertünk könyörögtél: Atyám bocsásd meg nekik kik engem felfeszitettek, mert nem tudják, mit cselekedtek.

Bocsásd meg nekünk is bűneinket oh áldott Jézus, ki a mérges halálálmat most aluszd és összeroncsolt fájdalmas tagjaidat nyugosztalod, oh Isti báránya kielvezed a világ bűneit, irgalmazz minekünk.

Oh fájdalmas szentséges szűz Mária, ne síránkozz ily zokogva, elmúlt fiad nehéz kinje, vigasztallek szet Jánossal és Mária-Magdolnával és a te szent nemzetségeddel?édes anyám, fájdalmas Mária, ne síránkozz ily zokogva, oh gájdalomnak anyja Mária, hozzád folyamodunk, fogadj hozzád bennünket a te szent nemzetségeid közé, kik a te szent fiadnak

51.

gyászos koporsójánál gyászos temetésére megjelentünk, hogy kegyelmet nyerjünk a Jézusnál, a te szent fiadnál, te pedig oh áldott Jézus, világ megváltója, Istennek béránya, ki érettünk a keresztfán nagy kínokban meghaltál, rejtsd el sebeidbe, végy szent kegyelmedbe, hogy majd az ítélet napján állhassunk szent atyádnak jobbján, hogy utolsó szólásom, hozzád kiáltásom ez légyen, Jézusom, szerelmem, kincsem és mindenem, a te szent sebeidbe rejtsd az én szegény lelkem. Amen.

A nagypénteki gyász-ima után Fejes András még egy rövid áldást kérő éneket közöl záradékkul.

Áldásos ének a fájdalmas Szüzhöz.

Nóta: Áldj meg minket Jézus....

Áldj meg minket anyánk, fájdalmas Mária,
Kik ide érkeztünk hű imádásodra,
Nagy sietve jöttünk vigasztalásodra
Árván maradt ékes virág,
Áldásodat, kérünk, terjeszd reánk
Fájdalmas Szüz, édes anyám,
Most és halálunkkor anyám, jőjj el hozzám. Amen.

Ez az egystrófás énekajánlás is tulajdonképpen inkább magánáhitatra ajánlott imának fogható fel/amit mindenbizonytal ó irt./, vagy pedig a búcsúi golgotajárásra is szánta, vagy éppen elbúcsúzó áhitetnek. Uí. a megadott hivatalos "Nótára" csak erőltetetten lehet énekelni; azt is csak úgy, ha az utolsó két sort ismétlésszerűen alkalmazzuk. Hasonló jelenséggel gyakorta találkozhatunk a ponyvaszerzők esetében, akik rendszerint búcsún állították "alkalmi éneküket" is, de egyben arra is számítottak, hogy legott meg is tanuja a füzetet vásárló az éneket. Ebben az esetben az ajánlott ad notam-éneket vagy nem használta tanításában a szerző, vagy ha igen, akkor a hivatalos énekre nagyon is alkalmazkodó ritmusban énekelte saját szerzeményét; Ezt a jelenséget akkor is megfigyelhettük, ha pl. régi ponyváról énekelte el amár lassan feledésbe merült istóriás-búcsús énekek adatközlőinkkel. Ilyenkor az alábbi akadályokkal, ill. annak áthidalásával találkozunk. Ha az ajánlott "ad notam"-ra erőlteti az énekes a ponyva szövegét, vagy nagyon is átalakítja, m ódosítja az éneket, szinte improvizáltan újjá alakítja a hivatalosat-ami természetesen a kevésbé tehetséges énekesnél csak döcögve megy-, vagy elakad és ilyenkor egy megfelelő dallamot választ ki, amire el tudja énekelni a búcsúvett énekszöveget. E fenti körülmények is okai annak, hogy egy-egy népéneknek oly sokféle változatai jöhetnek létre, de ez arra is módot ad, hogy a hivatalos ének új szövegre egy újnak látszó/hangzó/ variánsként hat.

1. Völgy 48. n. de itt lehetne zöveg

Legujabb énekek
A boldogságos szűz anya tiszteletére
~~A kereszt lábát átölelő Mária, álló Magdolna és egy próféta áll/~~

Fenyvesi Béla könyvnyomdája, Kaposvárt.

Mária bucsuzása szent fiától.

Émment szűz Mária Jézus után,
hogy majd fölkeresei a Colgotán,
Üdvözlégy, áldott légy szent keresztfa,
Elbágyadt Jézusom szenved rajta.

Vertek szent angyalok fölkeresni,
Szent fiam halálán keseregni,
Üdvözlégy, áldott légy szent keresztfa,
Elbágyadt Jézusom szenved rajta.

Vertek hát csillagok fölkeresni,
Hegyek és kősziklák megrepedni,
Zengjétek: üdvözlégy szent keresztfa,
Ártatlan gilicém szenved rajta.

Jőjj el szent Magdolna, batoríts meg,
Jézus szülöttömért itt halok meg,
Zengjétek: üdvözlégy szent keresztfa,
Ártatlan gilicém szenved rajta.

Magas a keresztfa, fiam el nem érlek.
Ártatlan Jézusom, hová legyek?
Üdvözlégy, áldott légy szent keresztfa,
Ártatlan gilicém meghalt rajta.
Hajtsd le bús fejedet, jaj, már kérlek,
Szerelmes szülöttem hová legyek?
Üdvözlégy, gyümölcsfa, fák királya,
Ártatlan Jézusom szalid ágya.

Jőjj el szent Magdolna, batoríts meg,
Fiam keresztjénél, itt halok meg.
Üdvözlégy, áldott légy szent keresztfa,
Ártatlan gilicém meghalt rajta.

Itten sirákosok keresztjénél,
Szerelmes szülöttem szent testjénél.
Üdvözlégy, áldott légy szent keresztfa,
Ártatlan gilicém meghalt rajta.

Vertek árvagy, árvák fölkeresni,
Szent fiam halálán keseregni,
Zengjétek: áldott légy szent keresztfa,
Mert Isten báránya meghalt rajta.

Vertek hát bűnösök fölkeresni,
Elhagyott árvák velem sirni.
Zengjétek: áldott légy szent keresztfa,
Mert Isten báránya meghalt rajta.

Gyertek szent asszonyok fölkeresni,
Szent fiam testére gyölcsöt huzni.
Zengjétek: áldott légy szent keresztfa,
Mert Isten báránya meghalt rajta.

Dicsőség, dicsőség a Jézusnak,
Keresztjén kinlódó szent fiának.
Üdvözlégy, áldott légy szent keresztfa,
Mert Isten báránya meghalt rajta.

Amen!

E tájunkon~~is~~ kedvelt éneket sok búcsús-istóriás kinyomatta, így a toponári Zóka Antal is. Öreg énekeseink legtöbbször, így a hódosháti Horváthné is, a lentebb közölt énekekre szokta énekelni ezt az éneket is, de gyakorta a már máshol közölt/hosszabb változatú szöveggel/ a Köszönteni jöttünk szent keresztfa kezdetű éneket is.

Elindult Mária Jézus után,
Hogy majd fölkeresi a Golgotán,
Hull a piross vére sebeiből,
Áztatja a földet mindenfelől.

Az átkozott Júdás hogy eladta,
Harminc ezüstpénzért odaadta
A gonosz zsidóknak, hogy vegyék meg,
Tőle Jézusomat, már ölják meg.

Mért nem adtak inkább Máriának,
Vagy pedig Mária Magdolnának?
Ezer annyi adott volna érte,
Csakhogy a szent fiát megmenthesse.

Hódoshát, Horváth Györgyné, Kesztyüs Örzse, 1898.

Ez ismét bizonyítja azt a népi gyakorlatot, hogy jó énekeseink kedvelt dallamukra többféle éneket is szoktak előadni, még akkor is, ha annak más a "hivatalos", megszokott "áriája".

A fentebb közölt Fenyvesiákiadáshoz lásd Volly/48.sz. énekét/balatoncsehi gyűjtését, mely némileg rövidebb változatban került elő annak idején. A most közölt énekre viszont Horváthnének kevés versszak jutott eszébe/a már máshol teljességében bemutatott énekből, amit részben a "szállás-keresés"-motivumnál és a nagybójtji ünnepkörnél is említettünk, és szokták is énekelni mindkét alkalommal./

Ugyancsak kedvelt éneke volt egykor népünknek, de már kiszorult a gyakorlatból a Szent keresztnek violája kezdetű ének, amit szintén énekeltek régebben mind nagybójtban, mind pedig a búcsúk alkalmával a keresztjárás kor, illetve a Golgotánál.

Szent keresztnek violája,
Bűnös lelkünk pálmaága,
Téged jöttünk köszönteni,
Tiszte szivből üdvözleni.

Vesd ránk kegyes szemeidet,
Fogadj el, mint hivedet,
Óh, szerelmes nagy Istenünk,
Bocsásd meg, amit vétettünk.

Szüz Mária, édesanyánk,
Léssz szószólónk és pátronánk,
Fogadj el szent palástodba,
Végy be dicső országodba.

Szent keresztnek a rózsája,
Bűnös lelkünk drága fája,
Az UR Jézus meghalt rajta,
Ki a bűnöst megváltotta.

A szent kereszt templomba
Virágzik, mint aranyalma,
Az Ur Jézus drága teste,
Szent keresztre volt függesztve.

Akik ide hozzád jöttünk,
Téged térdén állva kérünk,
Hogy tégedet megláthetnánk,
Egykor mennyben imádhathatnánk.

Szent keresztnek gyászos kertje
Szüz Mária gyümölcsöse,
Oly szép gyümölcs függött rajta,
Ki a bűnöst megváltotta.

Szüz Mária édesanyánk,
Magas mennyből tekints le ránk,
Fogadd el a kérésünket,
Bocsásd meg a bűneinket.

Szüz Mária magas mennyben
Szent angyalok seregében
A szent fiát csókolgatja,
Bűnösért vigasztalja.

Bocsásd meg a bűneinket,
Akik ide gyűlkeztek,
Fogadd el az imádságunk,
Vedd kedvesen fáradságunk. Amen.

A bibliai ihletésű Jézus az Olajfák-hegyére elutazott kezdetű éneket minden múlt századi Istórhás felvette repertoárjába; alig találtunk olyan ponyvakiadást, amelyben nem szerepelt volna ez a bőjti ének. Bagó Márton 1865-ös kiadványában éppúgy szerepel, mint a somogyi Mizsur Ádám nyomdai kiadásában.

Három istenes énekek és egy ájtatos imádság Jézus fájdalmához. Budán, 865.

Jézus a z Olajfákhegyére elutazott,
Árulóira ott várakozott;
A gecsemánékertben vérrel verejttékezett/verejttékeze/
Szent testében annyira gyötrőde.

Háromszor a földre arczal leborula,
Szent Atyához így imádkoza:
Fájdalmas szívemmel elődbe járulok,
Türedelmes lelkeimmel ugy siránkozok.

Kegyetlen hóhérlóid elérkeztek,
Judástól az áruló csókját által vetted;
Szent kezeid kötelekkel megkötözték,
És Poncius Pilátushoz ugy kísérték.
Áldott Jézusom! kijut rád a végső szentenczia,
Szent testedet felfeszíték a keresztfára,
Fájdalmas.....stb.

Szűz Mária szt. Fiát mindenütt kereste,
Oh, fájdalom! azk utcán meg is leli,
Meggzaggatott vállain a keresztfát viszi,
Szent Fiát mindenütt sirva is kéri/sirva kíséri/
Az anyai szívét a hegyes tőr vérzi;
Jézust az ő kinzói közt szemléli.
Fájdalmas..... stb.

Szent Veronika kezkenőjét odaadja,
Véres arczájátm Jézusnak, mikor meglátja,
Jézus a kezkenőt ismét visszaadja,
Szent ábrázatját egészen rajta hagyja.
Fájdalmas teste a keresztet már tovább nem bírja,
Háromszor esik le a földre alatta.
Fájdalmas.....stb.

Elérének mindnyájan a Golgota-hegyére,
Jézus szent testét felfeszítik a keresztre,
Mária, szent anyja ájuldozva,
Térden állva, a keresztfához borulva,
Mária a kezeit kiterjesztve,
Fájdalmas szemekkel néz fel a keresztre,

Szent Magdolna kezeit tördeli/Jézus fájdalmait mikor megtekinti.....stb.

Jézusom,kereszted eleibe állok,
Tudom,hogy megváltottad vagyok,
Jézusom szent malsztodat kérem,
Hogy bűneimmel ellened többé soha ne vétkezzem,
Majd mikor a halálos verejtek rólam fojdogál,
Tekints irgalmas szemekkel akkor én reám.
Fájdalmas szíveimmel elődbe járulok,
Töredelmes lelkemmel ugy siránkozok.

E golgotai-szentkeresztjáró ének után a álérus-szerző az alábbi imát
ajánlja:Jézus fájdalmához való imádság c.
Isten béránya ,ki magadat önként a mézárló szék szeretet-áldozó oltá-
jára érettünk hurczoltatni engedted,hogy a világ bűneit eltörölnéd,és
az Istennek illendő dicsőségét megszerezned;általad légyen imádásunk
önnön magunk feláldoztatása kedves mennyei Atyád előtt.Amen.

A nagyheti keresztjáró napok stációs énekeire ma már az öregebb énekeseink közül is kevesen emlékeznek. A kutatás meglehetősen mostohán bánt ezen ájtatos szokás archaikus énekanyag-gyűjtéssel. Könyv nélkül énekelte magnóra/többek között/ az andocsi Tenta Rozi néni ezelőtt 11 évvel 75 éves korában. Éneke legszorosabb kapcsolatot mutat a Sz-D-R.-II/229.g-példával.

Jézus szenvedéséről bűnösök emlékezzünk,
Fájdalmas szent anyjával halálra keseregjünk,
Szánakodva és zokogva, fohászkodva,
Szent keresztutra menjünk.

-Az Egyetemes Énektár/1911-es kiadásában így folytatódik a szöveg/
Halálra ítéltetik érted az élet Ura,
Hogy számtalan bűnödért te ne essél pokolra,
Egek Ura, magát kinra,
Rút halálra adja a keresztfára....stb. 16 versszakkal.

-A keresztjárás búcsúzó éneke leggyakrabban közismert:
A keresztfához megyek,
Mert máshol nem lelhetek
Nyugodalmat lelkenek.
Ott talállak ó, Szüzanya,
Fájdalom közt bágyadozva,
Tőr veré át lelkedet....stb.

-Markos és Csizmadia/zamárdi kántor/ révén Somogyban népszerű éneke volt a keresztjátóknak a Folydogál a vérpatak k.ének is

Foldogál a/vérpatak/ gyöngypatak,	Nyög a szelid gerlice,
Mária könnye szakad bánatábo,	A szüzek legszebbike,
amin méhe szép rajja,	Nagy a kinja.
A keresztten függ vala,	A halálos vértusán
Vérben, gyászban.	Nem segíthet Jézusán.
	Hogyne sirna....stb. 6 stró-

fával található: Egyházi Népénektár, 1895., 136.p. -Népénekeseink füzet eiben, s ponyvákön gyakran találkozzunk megyénk területén. Az istóriás szerkesztésű, szintén ponyván terjedt búcsús-Mária-énekek közül az alábbi éneket is szívesen énekeltek somogyi asszonyaink a golgotajáráskor:

Messze földről, kegyheledről kik ide jöttünk,
Szüz Mária oltárodnál sirval esdeklünk,
Ó, esgittő Szüzanya, Boldogasszony, Mária,
Itt az idő, üt az óra bucsuzásunkra....stb.

Andocs, Tenta Rozália, 1893.

Ponyvanyomtatványaink egyik legértékesebb füzetének anyagára felhívjuk a figyelmet. Értékes, a nép által sem igenismert énekeket tartalmaz. A kis gyűjtemény a veszprémi Krausz Ármin jó érzékű válogatását-sszerkesztését dicséri. Ebből most a nagybőjti éneket tesszük itt közzé; a többit a megfelelő műfajoknál közöljük.

Kérlek, ó, emberi nemzet!
Hallgass meg én beszédemet,
Hallgass meg Üdvözítődet.
Én teéretted születtem,
Érted e világra jöttem,
Mégis tőled megölettem.
Én éretted szent Atyámat
Elhagytam én országomat,
Elhagytam sok angyalimat.
Én a Getzemani kertben
Érted voltam félelemben
És borzasztó gyötrelemben.
Szivem ott igen dobogott,
A halál előttem forgott,
Vérentől a föld megázott.
Ott háromszor imádkoztam,
Szent Atyámhoz sóhajtottam,
Míljék a pohár, mondtam.
Atyám szent akaratjára
Álltam parancsolatjára,
Menetm érted a halálra.
Kardokkal és dorongokkal
Jöttek dühös hóhérokkal,
Engem megfogni zsidókkal.
És Judással elárultál,
Ott hamisan megbékóztál,
Hóhéroknak jelet adtál.
Hóhérokkal megkötöztél,
Kegyetlenül földhöz vertél,
Mint egy barmot, úgy ütöttél.
Nem nézted sok jószágomat,
Megvetetted irgalmamat,
Szaggattad, tépted hajamat.
Pilátusnál bevádoltál,
Érted légyen szentvedésem,
Mint egy gonoszt úgy hurcoltál,

Káromkodónak mondottál.
A főpap házába vittél,
Hamis tanúkat kerestél,
Kegyetlenül arczul vertél.
Engemet hámlra adtál,
Feszítsd meg! úgy kiáltottál,
Kegyálmemért meg nem szántál.
Engem oszlophoz kötöttél,
Ostorral keményen vertél,
És talpig vérbe kevertél.
Tövissel megkoronáztál,
Nád-pálczát kezembe adtál,
Térdet hajtván úgy csúfoltál.
Zsidó királynak mondottál,
Szemem békösve csúfoltál,
Ki ütött meg? úgy szólottál.
Nehéz keresztet rám tettél,
Mint egy latrot, úgy kerestél,
A szent városból kiűztél.
Kereszt alatt hogy elestem,
Véremmel földet festettem,
Tőled mégsem segítetttem.
Ruhámat rólam lehúztad,
Sebeim megújítottad,
Minden atgajaim kihúztad.
A Kálvária hegyére
Vittél gyalázat helyére,
Ott feszíteni kersztre.
Hogy a keresztre szegezted,
Nagy magasra felemeltél,
És csúfosan pofon vertél.
Hogy a keresztfán kinlódtam,
Szomjúhozom! kiáltottam,
Tőled jó italt kívántam.
Nagy hamar spongyiát vettél,
Epét eczettel kevertél,
Azzal megkeserítettél.
Ott halál színreváltóztam,
Az egekre kiáltottam,
Leleketem Atyámnak adtam.
Midőn meghalni szemléltél,
Egy dárdával átütöttél,
Szívembe új sebet tettél.
Midőn engemet megöltél,
A keresztfárul levettél,
Új koporsóba temettél.
Mégis kiterjesztett kézzel
Megülellek édességgel,
Csak térj hozzám sietséggel.
Nagy örömmel befogadlak,
Békesség és béke névén hívlek,
Mint egy gonoszt úgy hurcoltál,
Érted légyen szentvedésem,